

דער יוד

(DER JUDE)

צייטשריפט

פֿיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

פֿערלאג: חברה אחיאסף.

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך-אונגארן 12.— קראָנען.
האלבאָהריג 6.—
פֿירטעליאָהריג 3.—
דייטשלאַנד 10.— מאַרק.
ארץ ישראל 12.— פֿראַנק.
אנדערע לענדער 15.—
אמעריקא, ענגלאַנד 10.— שילינג.

פרייז פֿון מודעות (אנצייגען):
פֿיר יעדער קליינע שורה פעמיט
20 העללער, 25 פֿעניג, 10 קאפּ.

דער פרייז פֿיר רוסלאַנד:
גאנץ יאהרליך 5.— רובל.
האלב יאהרליך 3.— רובל.
פֿיערטעל יאהרליך 1.50 רובל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראטען:

ביים אבאנירען 2 רובל
דען 1טען אפריל 2
דען 1טען אויגוסט 1

ענדערען די אדרעסע קאסט
20 קאפּ.

Krakau. 2 August 1900.

נומער 31

קראקווא, אב תר"ס.

ה. תר"ס → וואכענקאלענדער (לוח) → 1900			
די טעג פֿון חודש	וואָך	אב אויגוסט-שערפֿיען	
		זייער ס. אלט. ס.	אויגוסט יולי
ג' זונטאג		23	5
ד' מאנטאג		24	6
ה' דינסטאג		25	7
ו' מיטוואך		26	8
ז' דאנערס.		27	9
ח' פֿרייטאג		28	10
ט' שבת		29	11

טאג	יאהר
י' ה. ס"ו	האָט קעניג פֿיליפּ VI פֿערטריבען די יודען פֿון פֿראַנקרייך.
י"א ה. ק"ה	האָט מען פֿערברענט פֿיעל יודען וועגען „שוואַרצען טויט“ געשטארבען דער יודישער הערצאג דון יוסף הנשיא.
י"ב ה. ת"ל	ארויסגעטריבען די יודען פֿון וויען און עסטרייך.
י"ג ה. ר"ע	פֿערברענט אויף קה"ש 36 יודען אין בערלין.
י"ד ה. שצ"ג	געשטארבען אין קראקא הגי' ר' נתן טע שפירא (מגלה עמוקות)
י"ה ה. תקפ"ט	" אין ניקולסבורג הגי' ר' מרדכי באָנעט.
י"ו ב' תפ"ז	אויפֿגעהערט די „מתי-מדבר“ וועגען חטא פֿון די מרגלים.
י"ז ג' תתפ"ט	האָט מען געלאָזט מקבר ווין די געפֿאלענע פֿון ביתר.
י"ח ה. תרמ"ה	געשטארבען אין ראכטאטש השר ר' משה מאנטעפֿיאָרע.

אינהאלט:

- (א) תשעה-באב. אברהם זינגער.
(ב) איכה. נעדיכט. A.—n.
(ג) איין ווארט איבער די יודישע קולטור-פראגע.
(ד) צום בילד (על נהרות בבל).
(ה) א בריוף פון ארץ-ישראל. דער אלטער ציוניסט.
(ו) פאליטישע איבערויכט. י. ל.
(ז) דער 4-טער קאנגרעס.
(ח) מען שרייבט אונז.
(ט) די יודישע וועלט.
(י) אלגעמיינע וועלטנייעס.
(יא) דאס יתומ'ל. סקיצע.
(יב) דער חורבן.
(יג) קאליקעס. ערצהעלונג.
(יד) ליטערארישע נייעס.
(טו) בלעטליך פון א קרעמער'ס טאגביכעל. פֿעלעטאָן.
אבנד האדרעי.

צו אבאנירען:

אין וויען:

E. Torczyner, Wien I, Rudolfsplatz 6.

אין קראקא:

Administration „DER JUDE“, Krakau, Gertrudy 19.

אין ווארשא:

Verlag „Achiasaf“, Warschau, Postkiste Nr 25, mündlich: Twarda 6, Thür II.

דער יוד. איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאסט אונטער דער נומער: 1920 a Nachtrag VII.

Ludowskie

בייא

I. B. СЕГАЛЬ

Вильно

Одесса

איז צו בעקאמען: מעדיקאמענטען, פארבען, מעדיצין-
נישע וויינען, פאטענט-מיטעל, פערבאנד-מיטעל,
הירורגישע ארטיקעל, און מינעראל וואסערען אלע זאכען.

אויסער דעם אייגענע אפאטהעקע

וועלכע ליפערט גאלען פרעפעראטען היינז: טינקטורען,
פלאסטער, עקסטראקטען, און אלע מעדיצינישע מיטעל
אין ארגינאל פערפאקונג.

מיר איבערנעמען אויך

פאלקאמענע איינריכטונגען

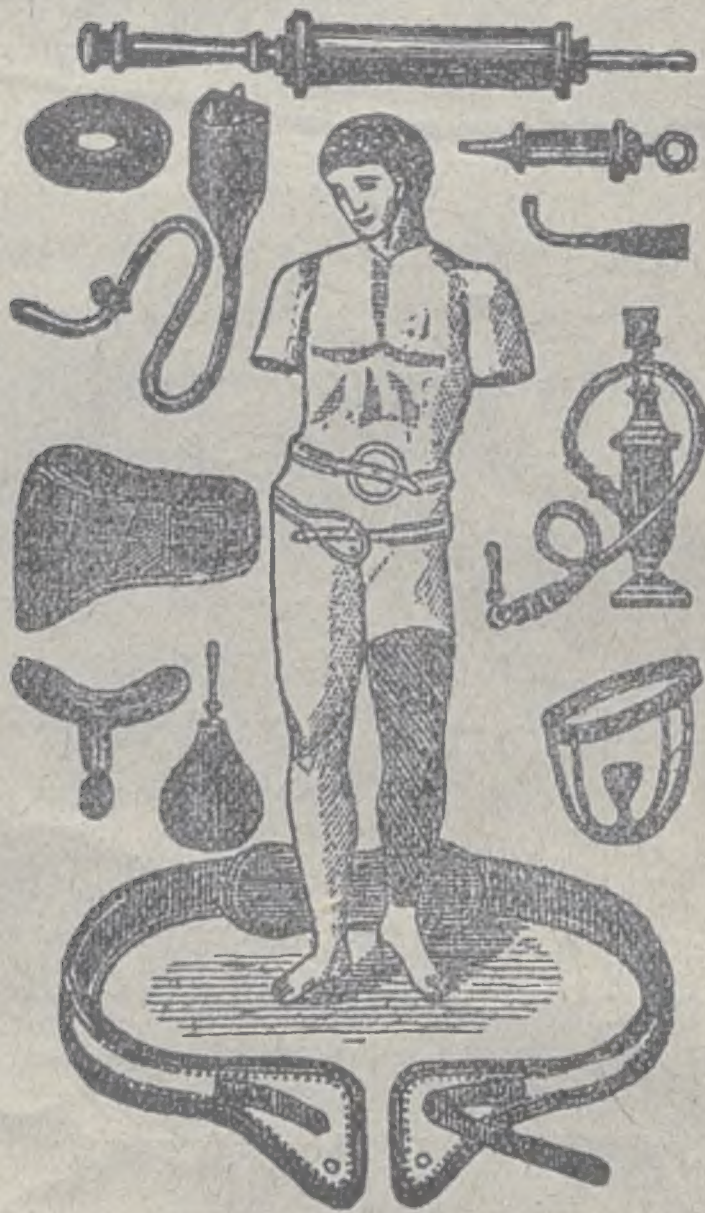
פון מאטעריאל און אפאטהעקער ווא-

רענהאנדלונגען

אדרעסע נאמען און שטאדט.

נייעם !!

נייעם !!

ברוכבענדער עלעקטרא-נאל-
וואנישע היילען גרינדליך נאך
קורצען געברויך, ווי עס איז איבער-
צייגט געווארען, אז נאך 3 מאנאט-
ליכען טראגען, ווירד דער ברוך
פאללשטענדיג אויסגעהיילט. פרייז
פאן איינער זייטע 6 רובל,
צווייזייט 10 רובל. בויכבינדען
פיר פרויען, עלאסטישע זאקען פיר
געשוואלענע פיס, אינר פערשיע-
דענע אנדערע כירורגישע ארטיק-
לען — צו בעקומען נור ביים
אפטישען-כירורגישען געשעפט אונ-
טער דער פירמא: אלעקסאנדער,
סענאטארסקא 22 ווארשוי.

אדרעסע:

„АЛЕКСАНДРЪ“
Сенаторская ул. № 22,
Варшава.

דא עס האט זיך געציגט
דאס מען מאכט נאך דיעזע
ברוכבענדער ביטען מיר אויפמערק-
זאם צו זיין אויף די ארגינעלע
מיטן סטעמפעל פאן אונזער פירמא.

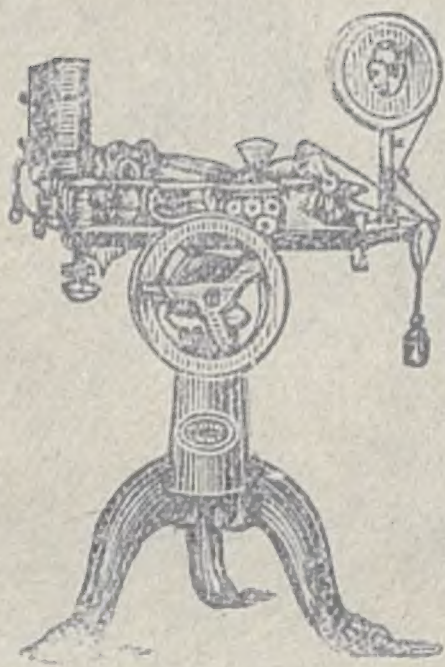
אפאטהעקע פון א.פ. קאוואלסקי

ווארשא גראניצשנא שטר' 10 Nr.

בעזיצט איין פארראטה פון פרוישע אין דעם 1900-טען יאהר געשעפטע נאטו-
ראלע מינעראל-וואסערען, אויך קינסטליכע, פערפערטיגט אויסשלוסליך מיט
דעסאילורטע וואסער, וועלכע איז ריין פון אנשטעקענדע באקטעריען.

ווייניגער קאנסטרוקציען

ווייניגער קאנסטרוקציען

פאבריק פון גילזען מאשינען

Ch. Ritzenberg.
Warszawa, Ozika 44
פיר גוטהייט און דיערהאפטטיגקייט
ווירד גארענטירט!

Патент. вЪ АНГЛИИ

Кремъ КАЗИМИ
Метаморфоза

ПРОТИВЪ

ВЕСНУШЕКЪ

Единств. доказа-
тельство подлин-
ности—подпись: *Calimi*
Безъ этой подписи—поддѣлка.
Продается во всѣхъ аптекахъ,
аптек. и парфюм. магазинахъ.
Главн. склады въ Торгов. Домѣ
И. Б. СЕГАЛЬ
въ Вильнѣ и Одессѣ.

דער בעסטער מיטטעל געגען זאממער-
שפריינקליך: מאכט פריש און צארט די
היט פין געזיכט.

!! נייעם !!

אפאראט פיר ליי-
דענדע אויף מערדען
אונד פוקדעס, וועל-
כער היילט גרינדליך
אזנע אפעראציע.
פרייז מיט איבער-
זענדונג 2 רוב' 50
קאפ'.

D. Moszkowski, Warschau,
Muranow. 16.

לעזט

ביכער אין זשארגאן, לשון קודש
רוסיש, פאלניש און דייטש אין
צוקערמאנס לייחביבליאטהעק
גרויסע אויסוואהל—זעהר בילליג!
נאלעזוקי 7 (פריהער 15)

שענע פרעזענטען צו בר-מצוה

און דרשה געשאנק!

תפלין זעקלעך פון 50 ביז 75 קאפ'
טליח זעקלעך פון 1.25 ר' ביז 1.75 ר'
טישטיכלעך צו דעקען חלה אויף
שבת, יו"ט און פסח מיט 14 ריסונקעס
פון 1.25 ר' ביז 2 ר' א שמוק. אלעס
פון סאמעט פערשיידענע פארבען
זעהר פרעכטיגע ריסונקעס און שריפט.
סוחרים בעקימען ראכאט! פאר דעם
נאמען און פאמיליע אויפדרוקען 30
קאפ' אדרעס:

L. Mowszowicz, Warszawa,
Dzika 38.

АПТЕКА АП. КО-
ВАЛЬСКАГО

въ Варшавѣ, Гра-
ничная ул. № 10.

עמפֿיעהלט די בערוהמטע מיטלען,
וועלכע זענען ערפינדען פון וול.
רוססאן, און אויסגעארבעט אין פאב-
ריק, אינר געמריך:

בראסטיקאן צו פערשיידענע
קאפער און צאהנשמערצען מיג-
רענע א. ז. ו. א. 40; 80; 1.50
און 2.50 ר'; מיט פארמא (פלאקאן
פיר 80 ק) א 2 און 3 ר'. גראנולקעס
צום הוסטען און אסטמהא אד"ג.
א 60 ק'; 2 שאכטעל מיט פארמא
1.50 ר'. פאסטילען צו זגאנא און
מאגענקראנקהייטען א 40 ק, 2
שאכטעל מיט פארמא 1 ר'. פערנער:
סודארין געגען אבבריהען, שוויצען
פון קערפער און שלעכטען שווייס-
גערוך פון די פוס, הענד, פאחוועס
אדג. א 30; 50 און 75 ק; מיט
פארמא 1 ר' (שאכטעל פיר 75 ק).
קלאוויאל צו אראפנעמען מא-
זאלען, בראדאווקעס אדג. א 45;
מיט פארמא 1 ר' (פיר פלאש א 45 ק).
קרינא, וועלכער פערהיט פון
ריסנא, נעהמט ארויס שיפפען,
שטארקט די הארד און מאכט זיי
וואקסען א 1.20 און 2 ר'; מיט
פארמא א 1.50 ר' און 2.25 ר'.
ביסמוטהיפודער, פערדערבט נישט
די הויט און איז נישט שעדליך צום
קערפער א 20; 30; 50 און 100 ק;
מיט פארמא 1 ר' (שאכט, פיר 50
און 30 ק) און 1.50 ר' (שאכט, פיר
1 ר' און פיר 30 ק) פערנער:
"מאלטמעל" קארמעלקעס צום הוס-
טען און צום שטארקען פון האניג,
מאלק און קרייטעכצער. מינרענד-
עטיפטען פון אמח'ן מענטאק און
דארום זעהר ניצליכע. פאסטילען
פון חינועווישע ראבארבער און פער-
שיידענע אנדערע.

ביי יעדער רפואה געפינט זיך א
בעשרייבונג ווי זי צו בענוצען. בע-
שטעלונגען ווערען געשיקט און
האנדגעלר אויף נאכנאמען.
סוחרים בעקומען א גרויסען ראכאט.

דער ייד

צייטשריפט

פֿיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

— פֿערלאַג: חברת "אחיאסף". —

אבנאמענטס פרייז יאָהרליך :
אָסטרייך-אונגארן — 12 קראַנען.
האַלביאָהריג — 6.
פֿירטעליאָהריג — 3.
רויטשלאַנד — 10 מאַרק.
אַרץ ישראל — 12 פֿראַנק.
אַנדערע לענדער — 15.
אַמעריקאַ, ענגלאַנד — 10 שילינג.

פרייז פֿון מודעות (אנצייגען):
פֿיר יעדע קליינע שורה פעטיט
20 העלער, 25 פֿענינג, 10 קאפּ.

Erscheint Donnerstag.

דער פרייז פֿיר רוססלאַנד :
גאַנץ-יאָהרליך — 5 רובל.
האַלב-יאָהרליך — 3 רובל.
פֿירטעליאָהרליך 1,50 רובל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראטען:

ביים אבאָנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2
דען 1טען אויגוסט — 1

ענדערען די אדרעסע קאסט
20 קאפּ.

Krakau, 2 August, 1900.

נומר 31

קראַקוואַ, אב תר"ם.

איז שטאַלן געווען מיט זיין פֿרייהייט, איז געוואָרען אַ שטיף-קינד
ביי דער גאַנצער וועלט, אַ שטיף-קינד, וועלכעס דאַרף נור אויסקוקען
אויף לאַסקעס פֿון אַנדערע פֿעלקער, זוכען פֿאַר זיך אַכסניות וואו זיין
קאָפּ צו לייגען אויף אַ געוויסע צייט און מוז האַלטען תמיד דעם
רייזע-שטעקען אין דער האַנט, זיין שטענדיג גרייט צו וואַנדערען,
טאַמער פֿערעקשנ'ט זיך פֿלוצלינג דער בעל-הבית און זאָגט: געה פֿון
דאָנען, דו ביסט דאָ אַ פֿרעמדער; אין דעם טאָג האָט אונזער פֿאָלק
אַנגעהויבען צו זאָגען זיין עוויגעס טרויער-ליד, „איכה ישבתי“, צו
קלאָגען, און דאָס קלאָגען איז געוואָרען אַ „בכיה לדורות“, איין איי-
ביגעס וויינען.

„אונד אלע די טהערענען פֿליעסען
נאָך זידען אין שטילען פֿערייך,
זי פֿליעסען אונד ערגיעסען
זיך אל' אין דען ירדן הייניך“.

(היינע).

אונזער גרויסער לעהרער אין דער צייט פֿון חורבן בית שני,
רבי יוחנן בן זכאי, אז ער האָט געזעהן דאָס מיר האָבען אַליין שוין
פֿערלאָרען האָט ער געוואָלט וועניגסטענס דעם יודישען גייסט פֿער-
היטען, דאָס פֿאָלק זאָל זיך נישט צוזאַמענמישען מיט די רוימער, און
זעהענדיג אז די רוימישע דעגירונג איז צו איהם גוט געניגט און גינסט-
טיג, האָט ער ביי איהר געבעטען איהם איבערצולאָזען די שטאָדט
יבנה מיט איהרע יודישע חכמים, מיט דער גרויסער ישיבה וואָס אין
איהר איז געווען, דען ער האָט געוואוסט, אז ווען דאָס פֿאָלק וועט
נאָך אַ זעלכעס האָבען איז עס נאָך נישט אין גאַנצען פֿערלאָרען און
עס קען נאָך האָבען אַ צוקונפֿט...

די היסטאָריע שטעהט נישט אויף איין אָרט, עס פֿליהען יאָהרען
נאָך יאָהרען, איין יאָהרהונדערט נאָך דעם צווייטען, מיר האַלטען שוין
אַ שטיק אין 19-טען יאָהרהונדערט זייט די זעלבסטשטענדיגקייט פֿון
אונזער פֿאָלק האָט אייפֿגעהערט, בבל און רוים, אונזערע אומשטירצער,
זענען שוין לאנג אונטערגעגאנגען, עס עקזיסטירען נור זייערע געמען
אין דער גרויסער וועלטגעשיכטע — און מיר, זייערע אומגעשטירצטע,
דאָס אונגליקליכע, פֿערפֿאַלגטע, צערבראָכענע, פֿערשרייטע און פֿער-
זיטע פֿאָלק לעבען נאָך! אָך און וועה איז אפילו צו אזא לעבען,
אַ לעבען פֿון שאַנד, פֿון צרות און לייד אָהן אַ ענדע, אָבער לעבען
אין צרות הייסט אויך לעבען, און „לחי יש תקנה“, דער לעבעדיגער
האָט האָפֿנונג.

טרויעריג און פֿינסטער אָבער ווערט אויפֿן האַרצען ווען מען
הויבט אָן צו בעטראַכטען דאָס שטענדיגע „ליידען“ און דאָס רוהיגע
„האַפֿען“, דער יוד זאָגט אין העברעאישען: „חוק ואמין לבך וקוה אל“

תשעה באב.

הַיְשִׁיבֵנוּ ה' אֵלֶיךָ וְנִשְׁכָּחָה — אָמְרָה בְּנִסְתִּי יִשְׂרָאֵל
לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, שְׁלָךְ הוּא,
הַיְשִׁיבֵנוּ; אָמַר לָהֶם: שְׁלָכֶם הוּא, שְׁנֵאמַר: שׁוּבוּ
אֵלַי וְאִשְׁכָּחָה אֵלֵיכֶם נָאֻם ה'.

(מדרש איכה רבתי).

תשעה באב האָבען מיר היינט.

דאָס איז דער ביטערסטער און פֿינסטערסטער טאָג אינ'ם גאַנצען
לעבען פֿון אונזער לאַנג ליידענדען און לאַנג האָפֿענדען פֿאָלק, דאָס
איז דער טאָג, וועלכער איז בעשריבען געוואָרען מיט בלוט און מיט
טרעהרען אין אונזער גרויסער געשיכטע, אין דעם טאָג האָט בבל מיט
2486 יאָהר צוריק מיט איהר שטארקען פֿויסט צושטעמערט אונזער
מלוכה און אונזער גייסטליכען צענטרום — דעם בית-המקדש הרב
געמאַכט, און מיט 1830 יאָהר צוריק האָט דאָסזעלבע מיט אונז גע-
מאַכט אין דעמזעלבען טאָג דער רוימישער העלד טיטוס מיט זיין
אַרמע, דער גוטער טיטוס, פֿון וועלכען די אַלגעמיינע געשיכטע
דערצעהלט גאָר זעלטענע מעשים טובים, דער גוטער טיטוס וואָס זיין
מענשענליכע האָט נאָך געשפּילט אין שפּעטערדיגע צייטען. ווי איז
דער רוימישער קייזער טיטוס אין דער אמת'ן געוועזען אויסגעצייכענט
מיט זיינע גוטע מידות און מענשענליכע — דאָס בעווייזען די טייכען
יודישעם בלוט וואָס ער האָט פֿערגאָסען און די טויערנדיגע געפֿאַנגענע,
וועלכע ער האָט פֿאַר ווילדע חיות געוואָרפֿען, מיר האָבען דערום
דאָס רעכט נישט צו גלויבען די רוימישע היסטאָריקער.

דער דאָזיגער וועלטבעריהמטער מענשענפֿריינד האָט אונז זעהר,
זעהר פֿיעל שלעכטעס און בייזעס געטוהן, אונז האָט ער פֿון אונזער
גלענצענדען צושטאַנד, פֿון אונזער מאַכט און פֿראַכט בערויבט און
טיף צו דער ערד געוואָרפֿען, ביי אונז קען ער אַנדערש נישט הייסען
ווי „טיטוס הרשע“, און דאָס גאַנצע פֿאָלק ישראל מאַכט איהם מיט
בלוטיגע טרעהרען אַ הזכרה נאָך זיין ווערט, היינט און אלע מאָל אין
דעם אונגליקליכען טאָג פֿאַר אונז...

„יִשְׁבּוּ לְאָרֶץ, יְדָמוּ זִקְנֵי בֵּית צִיּוֹן, הָעָלוּ עֵפֶר עַל רֹאשָׁם, חָגְרוּ
יִשְׂקִים, הִזְרִידוּ לְאָרֶץ רֹאשָׁן בְּתוּלוֹת יְרוּשָׁלַם“. אונזערע אַלטע לייט,
אונזערע יונגע, קלאָגען אלע און וויינען אין דעם טאָג פֿון יאָהר צו
יאָהר שוין מעהר אַלס אַכטצעהן הונדערט יאָהר, דען אין דעם טאָג
האָט אונזער פֿאָלק אלעס פֿערלאָרען, זיין כבוד און פֿראַכט, זיין
זעלבסטשטענדיגקייט, די ערד אונטער זיינע פֿיס, זיין מאַכט און זיין
קראַפֿט; אין דעם טאָג האָט אונזער פֿאָלק פֿערלאָרען אויך זיין
פֿראַכטיגעס הייליגטהום — דעם בית-המקדש, און דאָס פֿאָלק, וועלכעס

אויך גרויס און ווערט נאך אלץ גרעסער אין פֿיעל לענדער פֿון דער געבילדעטער אייראָפּא, און הערענדיג וויערע קינות, וועלכע זיי זאָגען און קלאָגען אין פֿערשידענע ערטער נישט נור תּשעה באב, נאר אויך אלע זעג פֿון א גאנץ יאָהר...

און ביי דער ארבייט פֿאַר די רעמונג פֿון פֿאַלק געפֿינען זיך היינט גוטע און פֿרומע יודען, אומשטיינס געזאָגט, צווישען וועלכע עס געפֿינען זיך אויך „גרויסע“ רבנים און „צדיקים“, וואָס שרייען גע- וואַלד, מען וויל בריינגען דעם קין פֿאַר דער צייט און רופֿען אָן אלע ציוניסטען מיט אַזעלכע שענע געמען ווי „אפיקורסים“, „רשעים“ אד״ג, אונזערע היינטיגע גוטע יודען און געוויסע רבנים ווילען אין אונזער צייט שפּילען די ראָלע פֿון דעם גוטען סנבלט אין עזרא און נחמיה'ס צייטען און זענען גרייט צו טהון דאָסעלכע וואָס ער האָט געטהון מיט זיין צונג. אַ פֿערקעהרטע וועלט: די „אפיקורסים“ און „רשעים“ ווילען עטוואָס אויפֿבויען פֿיר דאָס יודישע פֿאַלק, אין די רבנים — צושטערען, צוברעכען; די ערשטע ווילען וויען און פֿלאַנצען, די לעצטע — אויסרייסען און אויסוואַרצלען, די ערשטע—מליצים פֿאַרן פֿאַלק, די לעצטע — מוסרים...

ניין, דער חורבן פֿון אונזער פֿאַלק איז נאָך נישט אין גאנצען געוועזען אין דער צייט פֿון טיטוס, ווען מיר האָבען נאָך געהאַט אַ זעלכע מענשען ווי רבי יוחנן בן זכאי; איצט, איצט זעהען מיר אונזער חורבן, אז עס געפֿינען זיך אזוי פֿיעל סנבלט'ען צווישען אונזערע פֿאַר- פֿיהרער, צווישען אונזערע רבנים און צדיקים, איצט, איצט דארפֿען מיר ערשט קלאָגען ווי תּשעה באב אזוי אויך אלע טאָג און שרייען מיט די ווערטער פֿון דעם קינות-קלאָגער: „אוי, מה היה לנו!... אברהם זינגער.

ה', ד. ה. סטאַרע זיך און פֿאַס מוט און האָפֿע צו גאָט, אין יודיש זאָגען מיר: טהו, וועט דיר גאָט העלפֿען. אָבער וואָס הייסט האָפֿען צו גאָט און וויען צוזאַמענגעלעגט די הענד און גאָר נישט טהון? וואָס הייסט נישט אַקערען, נישט וויען און האָפֿען אז עס וועט וואַקסען? אונזערע גוטע און פֿרומע עלטערן האָבען מעהר ווי 18 הונדערט יאָהר געהאַפֿט הערצליך אויף דער גאולה, מעהר ווי 18 הונדערט יאָר האָבען זיי תּשעה-באב געפֿאַסט צור אנדענקונג פֿון חורבן בית שני און מעהר ווי 36 הונדערט יאָר זענען זיי געזעסען אויף דער ערד די נאכט פֿון תּשעה באב און אויף מאָרגען אין דער פֿריה און האָבען געקלאָגט מיט די ווערטער פֿון אונזער נביא ירמיהו: „איכה ישבה!... זיי האָבען אָבער נור געהאַפֿט און געקלאָגט און נישט געפרוּווט עפּים טהון. דאָס קלאָגען און וויען איז ביי אונזער פֿאַלק געוואָרען עפּים אזוי ווי אַ מין מנהג: אָט מען דאַרף אַביסיל אַבוויינען אויפֿן חורבן, אַבוואַגען קינות, איבערפֿאַסטען דעם טאָג, און נאָך דעם ווידער זיך גענומען צום אַרשין מעסטען ציין, צום קוואַטירל מעסטען ביער אָדער בראַנפֿען אין שיינק, צום נאדעל, צו דער האק, ווידער שלעפען דעם שווערען יאָך פֿון לעבען, ווי דער שטייגער איז, און — ווידער פֿער- געסען דעם „תּשעה באב“ מיט די קינות, מיט דעם „אוי מה היה לנו“ און מיט דעם „אלי ציון“. מיר אָבער, זייערע קינדער, וויען האָפֿען און עפעס טהון אויך דערביי, מיר ווילען אַרבייטען אום צו שאַפֿען פֿאַר אונזער אומגליקליכען פֿאַלק אַ שטיקל היים אין דעם לאַנד פֿון אונזערע עלטערן, וועלכעס מיר בעקלאָגען ערענסט פֿון טיפֿען האַרצען, און האָפֿען ערענסט עס ווידער צו בעקומען, מיר ווילען דאָרט שאַפֿען אַ רוהיג אָרט, אַ מיטעלפונקט פֿאַר אונזערע צווייטע און צושפּרייטע ברידער, זעהענדיג, דאָס דער חורבן פֿון אונזער פֿאַלק איז נאָך איצט

פֿעלעטאָן.

בלעטליך פון א קרעמער'ס טאגביל.

ה.

פֿאַר זיין אוועקפֿאַהרען קיין „ראסיי“ איז ליזר אליהם אַריינגעגאנגען צו מיר געזעגענען זיך און ביי אַ פּאַפּיראָס מיט אַ גלעזל טהע האָבען מיר זיך פֿערשמועסט. ביי אַ דייס-קאַבענדיגען סאַמאָואַר שמועסט זיך אזוי גע- שמאַק, אז מען קוקט זיך גאָר נישט אַרום ווי די צייט געהט אוועק, דער סאַמאָ- וואַר זינגט זיך זיין איינפֿאַכען, פֿערטראַכטען נגוידיל, מען באַראַכאַנעט זיך רוהיג מיט די פֿינגער אויף דעם הייסען גלעזל טהע, וואַרטענדיג ביז עס וועט זיך אויסקיהלען, מען רויכערט זיך אַ פּאַפּיראָס, גאָר מעשה-פּריין, להבדיל, און מען שמועסט זיך אזוי רוהיג, מיט אַ בעזונדערער מתיקות, ובפרט אז מען שמועסט נאָך מיט אַזאַ מענשען ווי ליזר אליהם וועלכער איז שוין אַ וועלט אויסגעוועזען, ווי מען זאָגט „אין באָד, אין מיהל און אין הקדש“, און האָט אזוי פֿיעל צו דערצעהלען.

אין דער יוגענד איז ליזר מינער אַ חבֿר געוועזען: ביידע צוזאַמען האָבען מיר זיך גאַנצע נעכט אין „קליינעס מנין“ איבער אַ פּערפֿלאַנטעוועטען „מהר"ם שייף“ די קעפֿ געשאַרפֿט, דעם אַלטען רב מיט אייגענע און געגנבֿעטע קשיות געמאַטערט און, שטילערהייט, אויף דעם אייבערשען בית-המדרש, ביי אַ חלבינעס ליכטיל, גארדאָנ'ס שירים געחורט, מאפּוס „אהבת ציון“ געלייענט און אויף דינעזאָהנ'ס „שוואַרצען יונגען מאַנטשיק“ טרעהרען פֿער- גאַסען, איך ווייס נישט אויב יענע יוגענדייט איז אַ גליקליכע געוועזען אָדער נישט, נאר אין מַח איז זי פֿערבליעבען עפעס ווי מיט אַ בעזונדערער, העל- ליכטיגער פֿאַרב בעצויגען, זי האָט זיך פֿערגראַכען אין אַ בעזונדער ווינקעלע אין מאַרץ, עס קלעבען צו איהר נישט די זכרונות פֿון דער שפּעטערדיגער צייט, און צייטענווייז שווימט זי אַרויף אזוי פֿריש, לעבעדיג, און נישט ווילענדיג די טראַכט זיך וועגען איהר שעות לאַנג אין אַ שטילען, וואַרעמען פֿרייטאָג צו נאַכט'ס, זיצענדיג נאָך דעם עסען און האַלב דרעמלענדיג אויף דער פּרויבע ביים הויז, אָדער אין אַ דונקעלען שבת צו נאַכט'ס אין מנין נאָך דעם תּהלים זאָגען... פֿון יענער צייט, זייט איך בין מיט ליזר אליהם חבֿר געווען זען, איז שוין פֿיעל וואַסער פֿערלאָפֿען, מיר האָבען שוין ביידע צייט געהאַט איינער דעם אנדערען צו פֿערלירען און צוריק צו געפֿינען, ליזר האָט שוין אין זיין לעבען זעהר פֿיעל דורכגעמאַכט: נאָך דעם בית-המדרש-דיגען

שטודיום אין וואַלאָזין געלערענט און אַ שענעם שדוך געטהון, אַ קרעמער גע- וועזען, דאָס ביסל נדן גיך דורכגעשייערט און אַ שטעלע אויף רבנות געזוכט אין באַקו מיט נאַפֿט געהאַנדעלט און שיער נישט אויף גומענע רעדליך גע- פֿאַהרען: מיידליך שרייבען געלערענט, פּויערים פּראָשעניעס געשריבען, פֿאַדראַדליך גענומען און לסוף אין אַ שמאַלן גרוב אַריינגעפֿאַלען, עפעס צו אַ משונה גרויסען גביר, ביי וועלכען ער איז עטליכע חדשים געוועזען ביז דער „משונה גרויסער גביר“ האָט פּלוצים פּליטה געמאַכט און ליזר'ען פֿאַר די לעצטע צוויי חדשים נישט בעצאָהלט, און פֿאַר די לעצטע פֿאַר יאָהר איז ליזר אַ קאַמיסאַנער, זיצט אין טאַמבאָווער גובערניע ערגיץ אויף אַ סטאַנציע און שיקט אַהער אין אונזער גענענד קאַרען, האַבער, גערשטען אד״ג, קיין עשירות לעבט ער נישט אָן, נאר מיט חזונה שלאָגט ער זיך דורך אַ בעצאָהלט נאָך אַ רובעל חוב פֿון פֿריהער, אויף פּסח איז ער אַהיים געקור מען און איצטער פֿאַהרט ער צוריק אוועק: היינטיגעס יאָהר איז ביי אונז נישט געראַטען, און מען מוז האָבען תּבואות פֿון אויבערווערטס, פֿאַר דעם פֿאַהרען איז ליזר אַריין צו מיר געזעגענען זיך און, ביי אַ גלעזל טהע, האָבען מיר זיך פֿערשמועסט וועגען דעם „ענין הקאָמיסאַנערסטוואו“.

— באַמט, זאָגט ליזר פֿערוויכענדיג אַ פּאַפּיראָס, באַמט זענען די גרעסטע העלפֿט יודען קאַמיסאַנערען, ד. ה. אַזעלכע מענשען וואָס קויפֿען ביי איינעם און פֿערקויפֿען דעם אנדערען, און זיי לייגען אין דעם מסחר גאָר נישט אַריין. דער בעל-מלאכה לייגט אַריין אין דעם שוך, אין דעם קלייד, זיינע גאַנצע כחות, זיין קענטנים און פֿערשטאַנד, ער טוהט עפעס אויף נייעס: פֿון אַ האַלץ, אַ שטיין אָדער אַנאָדער ריידען, טויטען מאַטעריאַל, בעשאַפֿט ער אַ כלי, אַ לעבעדיגע זאַך, און ער האָט אַ גרויסען חלק „אין דער כלי, ער גיט איהר די נשמה, דאָס אייגענע איז אויך מיט דער פֿאַבריק; די פֿאַבריק איז דאָך אויך מעהר נישט ווי אַנאָרט וואו מעהר אָדער וועניגער אַרבייטער, בעל-מלאכות, אַרבייטען אין איינעם, און ממילא איז יעדע פֿאַבריק אַזאַ אָרט וואו דער אָדער יענער רויהער טויטער מאַטעריאַל בע- קומט זיין לעבעדיגע צורה, דער פֿאַבריקאַנט אַליין האָט אויך אַ גרויסען חלק אין דער אַלגעמיינער אַרבייט, דאָרט ליגט זיין קאַפיטאַל, זיין אונטערנעה- מונגס קראַפֿט, אָבער די גרעסטע העלפֿט יודען, קרעמער, הענדלער, סוחרים, וואָס זענען זיי אויב נישט קאַמיסאַנערען ביי דער וועלט? עס איז ביי אונז אַנאָינפֿאַכע איבערגעבעניס פֿון האַנד צו האַנד: דער קויפֿט אויף פֿלאַקס, זאָמען און פֿערקויפֿט אין אייל פֿאַבריק, אין שפּיענעריי, און דער אנדערער קויפֿט פֿון פֿאַבריק פֿאַרטיגע לייזונגס און אייל און פֿערקויפֿט עס דעם איינצעלנעם קונה, און אזוי געהט עס כסדר ביי דעם סוחר, ביי דעם קרע- מער פֿון קליין ביז גרויס, וואָס פֿאַר אַ חלק, ד. ה. וואָס לייגט אַריין דער יוד אין דער סחורה מיט וועלכער ער קרעמערט און מסחרט? — גאָר

איכה.

ס'נעהמט מיך דורך דער אלטער טרויער
אין דעם ניינטען אב ביי נאכט;
כהער עס פאלט פון שטאדט דער טויער
און עס פלאקערט אויף די שלאכט—

ווי צורייצטע חיות, לויפן

אין דער שטאדט דעם פיינד'ס חילות,
און דעם ווילדען שונא'ס לאקען
ווערט פערטויגט פון פאלקס יללות.

כ'עה, א רויטעם העליש פיער
שלאגט ניד אב אויף נויטע מיילען,
און עס טראגן ניד פון פונקען
ביז צום הימל דיקע ויילען.

וואס ערנארען האט יהודא
דורך פיעל יאהרען לאנגע שווערע,
זעה איך ווערד צעשטערט, פערניכטעט
מיט'ן לעבען, מיט דער עהרע.

ס'נעהמט מיך דורך דער אלטער טרויער
אין דעם ניינטען אב ביי נאכט,
אויף דער ערד דעם קאפ געבויגען
וויסן איך עלענד און פערשמאכט!

און די שוהל איז פול מיט שאטען
פון די פנימער די בלייבע,
ירמיהו שטעהט פאר ד'אויגען;
פרעכט די הענד און יאמערט: "איכה"...

A.—n.

איין ווארט איבער די יודישע קולטורפראגע.

I

איין אלטער לאטיינישער שריפטשטעלער האט שוין אמאל
געזאגט, אז אפילו ספרים האבען ווי מענשען זייער אייגענעם מול
אין האט געפונען, אז נישט נור ספרים, נאר אפילו פראסטע ווערטער
הענגען אויך אב פון מול. עס זענען פאראן ווערטער, וואס זענען געבאָרען
אין א גליקליכער שעה, מען מאכט פון זיי א גאנצען יום-טוב, מע
פיהרט מיט זיי פאראד; מול-טוב גאט האט געהאלפן, מע האט
געפונען א שענעם וואָרט! האַטש קיינער ווייס נישט, וואָס דאָס וואָרט
איז, אָבער עס איז אָנגענומען געוואָרען אין דער גאנצער יודישער וועלט,
מען האַט רעשפּעקט פאַר איהם, מען גיט איהם אב כבוד, און עס
זענען ווידער דאָ ווערטער, וואָס זיי זענען זעהר וויכטיג, וואָס אמאל
הענט אב פון זיי די צוקונפֿט פון דעם גאנצען פאלק, אָבער—קין
מענש וויל פון זיי נישט וויסען, עס איז א צרהדיגעס וואָרט.

צו דעם לעצטען קלאס פון נישט מולדיגע ווערטער געהערט די
יודישע קולטורפראגע אין רוסלאנד. קולטור? א קלאג צו מיר! וואָס
איז דאָס פאַר א נייע צרה? די חסידים בייזערען זיך מיט גרויס פונה,
די שוואַרצע קרושים אין קאוונע שילטען ווי די ווייבער אויף דעם
ווילנער מאַרק, און דער עולם, דער גרויסער יחסי, שפייט אויס

וואָס ווייטער מעהר, און פלאץ — וועניגער... ליור האַט אַראָבעוואָרפֿען
דעם פֿערלאָשענעם פאַפּיראַס און א זופ געטהון פֿון גלאַז דעם טהעע.
— ווי איך זעה, — האָב איך א זאָג געטהון, — ווילסט דו, ליור, זאָגען
אז איהר, אמתדיגע קאמיסאָנערען, זענט עבדים לעבדים, קאמיסאָנערען
ביי קאמיסאָנערען, און עס געהט אויך דאָס געשעפֿט נישט גוט...
— הם ושלום! — האַט זיך ליור אַ חאַפּ געטהון: — איך וויל דאָס
גאָר נישט זאָגען, אונזער געשעפֿט איז נישט ערגער און נישט בעסער פֿון אלע
יודישע געשעפֿטען, ווי אלע יודישע עסקים היינט אונזער עסק אויך אין דער
לופֿט, און דאָך לעבען פֿון איהם א גאָנץ גרויסער פראָצענט יודען מיט
פֿאַמיליען. ווער עס לעבט בעסער און ווער — ערגער, אָבער מען לעבט
דאָך און מען שפייט נישט אויס די נשמה, אַמ, אַדרכא נא נעהם דאָס צעמיל
פֿון קאמיסאָנערען וועסט דו זעהן וויפֿעל יודען עס לעבען ביי דעם עסק.
אַט הויב אָן פֿון דער חברה אַגענטען, אָדער "רעפרעזענטאַנטען", ווי מען
רופֿט עס איצטער, ביי אונז אין די קליינע שטעטליך זענען נאָך נישט א
זעלכע חברה-לייט, וויל אין די קליינע שטעטליך איז נישטאָ קיין אַרט וואו
צו ענטוויקלען אַ געשעפֿט, אָבער אין די גרויסע שטעט, וואָס האָבען א
צופֿאַהר פֿון דער געגענד, זענען זיי פֿול און פֿעל. דער עסק בעשטעהט
דערין, וואָס דער אַגענט נעהמט אויף דער אַרענדע אַ געוויסע פֿאַבריק און
מאַכט געשעפֿט מיט איהרע אַרטיקלען, וואָס זי אַרבייט אויס, זעל פֿי רוב
זענען דאָס נייע פֿאַבריקען, וואָס האָבען נאָך נישט קיין שם אויף דער וועלט,
און דער אַגענט "אַרבייט זיי אַיין אַ געגענד", ד. ה. ער געפֿינט פֿאַר זיי קונדען
אַבצוועצען וויער סחורה. דער אַגענט בעקומט פֿון דער פֿאַבריק "אַ ראָאָן"
ד. ה. עמליכע שטעדט וואָס דאַרטען מוז די סחורה פֿון דער פֿאַבריק דורכ-
געהן דורך זיין האַנד, און ער נעהמט אַ געוויסען פראָצענט פֿון יעדער בע-
שטעלונג, דאָס איז אַ געשעפֿט פֿון בריעף שרייבען, (טעלעגראַמען שיקען;
די סחורה אליין קוקט דער אַגענט אפילו נישט אָן, ער בעדאַרף מעהר נישט
ביי דעם קונד די בעשטעלונג נעהמען, אין פֿאַבריק אַבשיקען און, בעקומענ-
דיג פֿון דער פֿאַבריק דעם פֿאַכטבריעף אויף די אַרויסגעשיקטע סחורה,
אַבשיקען איהם צו דעם קונד, דאָס איז ווי אַ מין שפּיעל אין באַהעלטעניס,
דער פֿערקויפֿער, דער פֿאַבריקאַנט, זעהט נישט דעם קויפֿער און דער קויפֿער
זעהט נישט דעם פֿערקויפֿער, אין פֿלוג איז דאָס גאָר קיין שלעכט געשעפֿט
נישט, נאר גאָר גוט און גרינג איז עס אויך נישט, איידער מען אַרבייט אַיין אַ
געגענד איז עס זעהר שווער, קיינער וויל נישט זיין דער ערשטער צו קויפֿען
דעם אַרטיקל פֿון דער נייער פֿאַבריק, וואָס דער איינצעלנער קונה ווייס
נאָך נישט זיין גוטסקייט, שטאַקייט, און דער אַגענט מוז מיט וואָס עס איז
נעהמען די געגענד, קאָנקורירען מיט דעם פֿרייז געגען די אלטע פֿאַבריקען,
טהיילען זיך מיט דעם נייעם קונד זיין אייגענע פרנסה, און איבערהויפֿט

נישט, אָדער אזוי גוט ווי גאָר נישט: קיין קאפיטאַל נישט, וויל מיר האָבען
עס וועניג, און דאָס געשעפֿט געהט דורכאויס אויף קרעדיט, דאָס איינציגע
וואָס אַ יוד לייגט אַרײַן אין זיין האַנדעל איז אַ שטיקל לונג און האַרק, און
דערמיט האַנדעלט ער... עס איז נישט קיין מליצה, נאר אַ פשוטער אמת,
אז די גרעסטע העלפֿט יודען זענען קאמיסענערען, אָדער, ריכטיגער געזאָגט,
מעקלער'ס, איך מיינ נישט צו זאָגען אז מעקלעריי איז אַ מאוס געשעפֿט; אין
דער סוחרישער וועלט איז מען שוין געוואָהנט מיט דער מיינונג, אז אין גע-
שעפֿט איז נישטאָ שטען און מאוס, נאר גוט און שלעכט, און מעקלעריי איז אַ
שלעכט געשעפֿט, אַ געשעפֿט אין וועלכען מען בעדאַרף וואָס ווייטער רק
וועניגער הענד, דער עולם לערענט זיך וואָס ווייטער אויסצוקומען אָהן אַ
דריטע האַנד, אָהן אַ מעקלער... דו נעהם, אַ שטייגער, אפילו ביי אונז, ווער
האַט עס אַמאַל געוואוסט וואו די פֿאַבריק פֿון יעדער סחורה איז און ווי
מען קומט צו צו דעם פֿאַבריקאַנט, דער קליינער קרעמער האַט געוואוסט
מעהר נישט דעם גרעסערען, ביי איהם האַט ער זיין סחורה געקויפֿט און אַ
געוויסען רוח געגעבען; דער גרעסערער האַט געוואוסט נאָך אַ גרעסערען,
און אזוי האַט זיך יעדער אַרטיקל דורכגעקויפֿט אין צעהן הענד, דורך
צעהן קאמיסאָנערען-מעקלער'ס און יעדער האַט זיין מעקלעריי, מעהר אָדער
וועניגער, פֿערדינט, אזוי איז געוועזען, למשל, אויך מיט פֿלאַקס, זאָמען, גע-
טריידע האַנדעל, האַלץ געשעפֿט אד"ג, דער פראַסלער האַט געקאנט דעם
סוחר, דער סוחר די קאנטאָר און די קאנטאָר ערשט די שפּיעריי, דער וואָס
האַט עמליכע פֿליטליך באַלקען געהאַט האַט ער דעם גרויסען סוחר פֿער-
קויפֿט, דער גרויסער האַט עס אין ריגא טראַנספּאָרטירט און דאַרט אין די
צווייטריי זעגמיהלען פֿערקויפֿט, און אויף אזא אופן האַט געלעבט אַ
וועלט מעקלער'ס — קאמיסאָנערען, היינט איז גאָר אַנאָדער וועלט גע-
וואָרען, יעדער זעהט ווי ווייט מעגליך אָהן אַ איבריגע דריטע האַנד אויסצו-
קומען, יעדער קרעמעריל ווייס פֿון אַ פֿרייסקוראַנט מיט ראַבאַט און בעציהט
סחורה, פֿון "אַרט", אויף פֿופֿציג בערקאווען פֿלאַקס קומט אַ בראַקער פֿון
אַ קאנטאָר "אויספאַקען", צוויי פראַסלער וואָס האָבען צו ²⁵ בערקאווען
פֿלאַקס בריינגען אַראָב אַ בראַקער, "אַ דייטשען פֿון אַ קאנטאָר", און ווער
עס האַט הונדערט אָדער צוויי הונדערט בערקאווען פֿערקויפֿט אליין אין
אויסלאַנד און ווערט אַנ"עקספּערדיטאַר, ווער עס האַט ²⁰ פֿליטליך באַלקען
פֿערשטעהט אליין די חכמה פֿון טראַנספּאָרט קיין ריגא, דינגט אַ זעגמיהלכיל
און זענט פלאַנקען אויף אויסלאַנד, דער האַנדעל, דאָס געשעפֿט, ווערט
דערפֿון טאַק גרעסער, לעבעדיגער, אָבער פֿאַר מעקלערהענד ווערט וואָס
ווייטער וועניגער פלאַק, און אַמ דערפֿאַר האָב איך קיין הנאה דערפֿון וואָס
אַ האַלבע וועלט יודען מוזען נעבן זיין מעקלער'ס — קאמיסאָנערען, איך
קוק זיך צו און זעה אז הענד, פֿיס און מיילער ווערען ביי אונז, אָהן עין-הרע,

אין, וואס א מענטש איז און וואס פאר א דאלע ווי זאלען אלס פאלק שפילען אין דער מענשהייט. זיי מוזען דאך וויסען, אז די וועלט איז נישט שטעהען געבליבען 2 טויזענד יאהר, אז זי איז פארשטענדיק און אז יעדער מענטש מוז מיט איהר ווייטער געהען. די נאטור און די וועלט-געשיכטע האבען זייערע געזעצע, און זיי מאכען קיין אויסנאמען. אויך מיר יודען מוזען זעהען אויף דעם וועג, וואס די וויסענשאפט לייכט, אט זעהט דאך סעריען, רומעניען און בולגאריען. זיי האבען מער יסודות פון א נאציאנאלע צוקונפט געהאט ווי מיר, זיי האבען דאך וועניגס-טענס געלעבט צוזאמען אויף זייער לאנד, און דאך — ווי לאנג האט עס געדויערט, ביז זיי האבען געקראנען א שטיקל אייגענע קולטור אין וואס פאר אפנים האט זייער קולטור!

ניין, מיר האבען שוין גענוג געחלומט, עס איז צייט, אז מיר זאלען אנהויבען צודענקען. א ציוניסט וויין הייסט נישט נאר דעם שקל בעצאהלען, ניין, יעדער ציוניסט מוז זעלבסט מיטהעלפען, אז דער וועג, וואס פיהרט צו דער צוקונפט זאל ווערען גלאט און ברייט. קולטור איז עפס נישט א מין לוקסוס, ניין, קולטור איז א שטיק פון אונזער לעבען און אהן קולטור קענען מיר קיין צוקונפט נישט האבען.

[פארטזעצונג קומט]

פאביום שאך.

דעם יודישען פאלק. זי וויל נישט, אז מען זאל זיך פערלאזען אויף דעם צופאל, נאר זי וויל אז דאס פאלק זאל אליין בער-שטימען זיין צוקונפט, עס זאל זיך אליין העלפען און זאל געבען דעם לעבען פון דער נאציאן איין בעשטימטעם ציעל און איין בעשטימטען וועג. נו, טא מוז מען זיך דאך איין בעגריף מאכען, ווי זאל אויסזעהן אונזער צוקונפט. אט לאמיר אָננעהמען, דער סולטאן וועט זיך מאַרגען ענטשליסען, אונז יודען צו שענקען ארץ-ישראל. מיינט איהר, אז דאס וואלט געוועזען איין גליק פאר אונז? איך זאג איין ניין, וואָרום מיר זענען נאך גאר נישט פֿעהיג צו אזא ארבייט. מיר מוזען בויען בריקען, אייזענבאָהנען, טעלעגראַפֿען, וועגען, הייזער, מיר מוזען האָבען שולען און אוניווערזיטעטען, מיר מוזען האָבען פֿאַבריקען און אנשטאלטען — ווי זאלען מיר זיי קריגען? פֿון וואָנען זאלען מיר זיי קריגען? מיר זאלען ווערען בירגער פֿון פּאַלעסטינאַ, מוזען מיר דאָן ערשט אויסגעבילדעט ווערען פֿאַר גוטע פֿרייע בירגער, ביז איצט זענען מיר געווען קנעכט און מיר זאלען ווערען מיט א מאָל פֿרייע בירגער, — דאָס איז א גרויסער שפרונג, און די געשיכטע מאַכט קיין שפרונג נישט, זי געהט פאַמעליך אבער שטענדיג אין איהר וועג פֿון איין מדרגה צו דער אנדערער. אַט זעהט איהר, משה-הרבנו איז טאַקע געוועזען א גרויסער פּאַליטיקער און א געוואלטיגער חכם-מדינה. ער האָט די שקלאַווען נישט גלייך געפֿיהרט פֿון מצרים קיין ארץ-ישראל, נאָר ער האָט זיי פֿריהער געבילדעט און פֿאַרברייטעט 40 יאהר און האָט זיי געבענען א גראַסאַרטיגע קולטור: די תורה. ערשט דאָן האָט ער דאָס נייע פּאַלק אריינגעפֿיהרט אין ארץ-ישראל און האָט מיט זיי געגרינדעט א נייע מלוכה.

אויך אונזערע איצטיגע יודען מוזען דאך וויסען וואס די וועלט

מיטען ווינטער האט איינער פון אונזער חברה אראפגעבראכט זיין ווייב, און זי פלעגט שוין אמאל אין וואך קריגען פון טאמבאו פאר אונז יודישע פלייש, א ביסל מיט א ווייטיגען ריח, און מען האט א ביסל אָב-געחאפט די נשמה. געקומען איז יעדער פון אונז מיט לעדיגע הענד און מיט א פולען טאשען-ביכיל מיט אדרעסען, דעם האט צוגעזאגט קונדשאפט א מילנער וואס בעדאָרף גערשטענדיגען צו מאכען, דער האט א פאר קונדען בעקער בעלזנים אויף מעיוסטקע, און דער דריטער האט קונדען גלאט אזוי קרעמער, מעהלקרעמער, ברויט הענדלער אזוי. לכתחלה געהט דער עסק צו זעהר שווער: מיט דעם פֿאַניע, דעם סיפּשציק, ביי וועלכען מען קויפט די תבואה, האט מען נאך נישט קיין בעקאנטשאפט און ער געטרויט נישט אָהן אַנאויפֿגאב, און אויף קיין אויפֿגאב איז נישטא, דער נאנצער אייגענס בעשטעהט אין א פֿינפֿרובעלדיגע פֿון וועלכער מען מוז ראשית חכמה אראפֿנעהמען א פֿאַר רובעל און נאָכדעם קויפֿען א מאה פֿאַסטקאָרטען. דעם קונד שרייבען ער זאל פֿאַראַויס ביי דער בעשטעלונג אַרויסשיקען אַנאויפֿגאב איז עפעס אויך פֿריקער, מען איז גערן אז מען בעקומט די בעשטעלונג אין דער קונד, ויצענדיג ביי זיך אין דער היים, האלט זיך פֿאַר א בטוח, א שענעם מענשען, וואס וועט געוויס דעם פֿראַכטבריעף אין באַנק אויסלייזען. ער וויל גאר נישט וויסען מיט וועלכע גרינע ווערים עס ארבייט דער קאָמיסאַנער, ביז ער פועלט ביי'ם פֿאַניע ער זאל צופֿיהרען צו דער באַנק די תבואה אָהן אַנאויפֿגאב, געבראכט צו דער באַנק למול די תבואה הייבט זיך א נייער שפיעל מיט דער באַנק, באַנק וויל נישט און קען נישט אַרויסגעבען אויפֿ'ן פֿראַכט-בריעף די גאנצע סומע, טאָמער איז עס נישט ווערטה, טאָמער דאָס און טאָמער יענץ, און דעם פֿאַניע מוז מען צאָהלען די גאנצע סומע; ביז "לאַזאַר אילאיש" ווערט א היימישער מענטש געטרויט ער נישט דעם פֿראַכטבריעף פֿון האַנד, און לאַזאַר אילאיש דראַפּעט זיך אויף די גלייכע וועג און מאַכט געלד פֿון פֿינגער, פֿערדרעהט ווי עס איז און שפּייט מיט לונג... דאָס גאנצע גליק איז דאך פֿון דעסמוועגען די באַנק אויף יעדער סטאַנציע; די באַנק וויל דאך אויך פרנסה, אינקאַסאַ, א פֿראַצענטיל, און מען ווערגט זיך דורך, יודען קאָמיסאַנערען לויפֿען אין באַנק, מאַכען מיט די הענד פּשטילען זיך, בייטען פּאַפּירליך אויף פּאַפּירליך, א קרעדיטיוו אויף א קוויטונג און פֿערקעהרט, יודען נעהמען געלד, גיבען געלד, און האָבען אין דעם געלד פונקט אזא חלק ווי איך מיט דיר אין ראָטשילד'ס פֿערמעגען, מער פֿון אלעם מוזען מיר זיך היטען דעם צוטרוי ביי דער באַנק נישט צו פֿערלירען, דער אַגענט פֿון דער באַנק זאל קיין האַרצוועהטאָג נישט האָבען, און עס איז זעהר נישט גרינג אויסצוהיטען זיך; עס איז גענוג אז עס זאל פֿאַלען צוויי דריי קאָפּיקעס אין פֿוד גערשטען און דער קונד געהט שוין זוכען טענות, תביעות צום קאָמיסאַנער, און ער קויפט נישט אויס דעם וואָנאַן: דעם קאָמי-

סאָנער ווערט פֿינסטער אין די אויגען, די באַנק מאַהנט איהר געלד, די באַנק רעכענט לאַנגע-געלד פֿון טאָג, דער קאָמיסאַנער באַמבארדירט מיט טעלעגראַמען, רייסט קברים, און דער קונד ענטפֿערט פֿערשלאָפֿענערהייט מיט א פֿאַסטקאָרטיל אז די סחורה איז קאליע און ער פֿאַרלאַנגט אַראָב-צוואַרפֿען נאָך א פֿינף-און-צוואַנציגער, און אַט אזוי ווערט מען פֿון איין וואָנאַן א ניזוק, ער עסט אויף די פרנסה פֿון נאָך צוואַנציג, ער עסט אויף געלד מער ווי פֿיעל מען האָט און לונג אויך, דוכט זיך, מער ווי פֿיעל מען האָט... עס איז, מיט איין וואָרט, א געשעפט פֿון בלו מרור, שטענדיג ווינט זיך די ערד אונטער די פֿיס, עפעס האַלט מען זיך ווי אויף פֿרעמדע פֿיס, און דאך לעבען יודען ביי דעם געשעפט, שיקען אַהיים א רובעל אין מיטען יאהר און קומען אליין צו גאָסט אויף יום-טוב, מען שלאָפט זיך אויס, מען ריהט אויס אַביסיל די צובראָכענע, מידע ביינער, מען זעהט זיך מיט די קונדען, און מען פֿאַהרט צוריק אוועק: אויף הוצאות הנסיעה לאָזט מען לכתחלה א צעהנערלי וואו עס איז אין א ווייטער קעשעניע...

— מיינסט עס איז שוין גאר? ניין, עס זענען נאך דא גענוג אנדערע קאָמיסאַנערען: אין ריגאַ, ליבוב, קעניגסבערג אויף געטריידע, זאָמען, פֿלאַקס, האַלק, אין וואַרשאַ אויף קורצע-וואַרען, אין... נאר, אַזוואַ, א מעשה דאָס איז, דער ווייגער שלאָגט שוין עלף, און איך בעדאָרף מאַרגען אויפֿשטעהן פֿריה, די קינדער מוזען שוין שלאָפֿען... א גוטע נאכט, זיי געזונד!!! — וואַרט, איך וועל דיר אַביסיל דורכלאָזען, עס מוז זיין אויף דער גאס וואַרעס...

עס איז טאָקי געוועזען וואַרעס, אין גאס איז געוועזען שטיל אז עס האָבען זיך די טריט געהערט, די גאנצע גאס מיט די צעוואַרפֿענע הייזער האָבען אויסגעוועהן עפעס ווי פֿערטראַכט, פֿערחלומ'ט; דער בלויער הימל האָט געפֿינקעלט, פונקט ווי אויסגעוואַשען מיט דעם בייטאָגיגען רעגען, די לבנה האָט זיך עפעס ווי איינגעקוקט אין די לאַדענס פֿון די הייזער, אין "קליינעם מנין", אויפֿ'ן עק גאָס, איז געוועזען שטיל, דונקעל, נור איין יאהר-צייט-ליכט האָט אַרויסגעבלישטשעט דורך די האַלב קיילעכדיגע פֿענסטער, שאַטענס האָבען געקלעטערט אויף די וועג, געקלעטערט ביז צום ווייבער-שען בית-המדרש... איך האָב זיך, נישט ווילענדיג, אַבגעשטעלט, ליזר האָט מיר א קוק געטהון גלייך אין די אויגען, און גלייך ווי ער וואַלט ענטפֿערען אויף די מחשבות וואָס האָבען זיך א צאָפֿעל געטהון ביי מיר אין מאַרק האָט ער א זאָג געטהון:

— יא, איך געדענק, נאר חרוע! א גוטע נאכט, זיי געזונד!
— פֿאַהר געזונד!!!

אבנר האדרעי,

על נהרות כנע.

צום בילד.

ביי די טייכען פון בבל זענען מיר געזעסען און מיר האבען געוויינט ווען מיר האבען זיך דערמאנט אז די שטאדט ציון איז הרוב געווארען. אויף די בוימער וואס וואקסען ביים טייך האבען מיר אויפגעהאנגען אונזערע הארפען (תהלים קל"ז א' ב').

אט דעם געדאנק האט דער בעריהמטער קינסטלער ע. בענדמאן געוואלט איבערגעבען אין דעם בילד — וואס מיר געבען אין היינטיגען נומר "יוד". דאס אריגינאל פון דעם בעריהמטען בילד געפינט זיך אין א זאמלונג פון בילדער אין קעלן. דעם קינסטלערס ווילען איז פאלקאמען גערעכטען.

וויפיל טרויער, הארצוועהטאג און גרויס ביינקעניש נאך ציון געפינט זיך אין די פערזאנלעכע געזיכטער פון דעם גרייז און די בנות ציון... ער איז אין גלות בבל געקאוועט אין קייטען, זיין הארפע, אויף וועלכע ער פלעגט לויבען ציון איז אָבגעלאָזט... עס איז שטיל... מען הערט מעהר נישט זיין שפיעלען און לויבען, "שפיעלט אונז אזוי ווי איהר פלעגט שפילען אין ציון" בעטען די בבלים, נאר די הארפע שוויינט ווי די שטילע נאכט, עס שפיעלט זיך נישט וועגען ציון אין א פערמדען לאנד.

דאס יודישע פאלק הערט ביז היינט נישט אויף ביינקען און קלאנגען נאך ציון מיט דער האפענונג אז די יודישע הארפע וועט נאך אמאל שפיעלען אין אונזער אייגען לאנד.

בריעף פון ארץ ישראל.

די טערקישע רעגירונג זוכט אַפֿט מיטלען, ווי צו פֿערבעסערען די לאַגע פֿון איהרע ליידענדע אונטערטאנען, איבערהויפֿט מאַחמעדאנער. צווישען אַנדערע מיטלען בענוצט זי אויך דאָס מיטל פֿון קאַלאָניזירען אויף איהר פֿרייער ערד. צום ביישפּיל באלד נאָך דער רומיש-טערקישער מלחמה האָט מען אין ארץ-ישראל קאַלאָניזירט 300 פֿאַמיליען באַסיאָקעס. מען האָט זיי אַוועקגעגעבען אַ שטיק לאַנד וועלכעס גרענעצט זיך מיט דער יעצטיגער קאַלאָניע חדרה. דאָס קלימאַט איז אַבער דאָרטען זעהר אומגעזונד. עס איז גענוג צו זאָגען דאָס פֿון די 300 פֿאַמיליען זענען יעצט געבליבען אין דאָרף נור 80. אומזיסט האָבען די אומגליקליכע אייניגע מאָל פֿערלאָנגט, דאָס מען זאָל זיי איבערזעצען אויף איין געזונטערען פּלאַץ: זייערע געשרייען זענען געבליבען ווי אַ קול אין דער מִדְבָּר.

פֿון יענער צייט אָן האָט מען מעהר נישט געהערט, דאָס מען זאָל מאַכען אין ארץ-ישראל נייע מאַחמעדאנישע דערפֿער.

די פֿאַריגע וואָך אַבער האָט מען אויף דעם בעפֿעהל פֿון דעם ירושלימער פֿאַשאַ אַרויסגערופֿען איין פֿעלדמעסטער אום אָבצומעסטען איין גוטעם שטיק לאַנד, וועלכעס ליגט צווישען לוז און די תּרִי-יְהוּדָה, צו גרינדען אַ קאַראָניע פֿיר 35 פֿאַמיליען פֿון קרעטאַ, וועלכע ברויכען אין גיכען צו קומען.

דער דרייטער ישוב אין ארץ-ישראל געהט אויך נישט שלעכט: בעת ווען ארום אונזערע קאַלאָניען האָט מען די לעצטע יאָהרען קיין דונאַס לאַנד נישט צוגעקויפֿט, און אפילו אויך דאָרטען וואו מען נייע טהיגט זיך זעהר שטאַרק אין נייער ערד, פֿערגרעסערן די דייטשען זייערע קאַלאָניען פֿון יאָהר צו יאָהר. זיי האָבען איצט אָבגעקויפֿט איין שטיק לאַנד פֿאַר דער הייפֿער קאַלאָניע, אַ גרויסע שטרעקע, נישט ווייט פֿון דעם דאָרף טיראַ, צווישען חייפֿאַ און זכרון-יעקב. אויף דעם שענעם טאָהל, וועלכעס געהט ביז דעם ים זענען אויסגעבויט אַ פֿאַר הייזער מיט שטאַלען, וואו די הייפֿער קאַלאָניסטען פֿערבריינגען די אַרבייטס צייט; נאָך דעם הערונטערנעמען די ברויטען פֿאַהרען די דייטשען צוריק אין זייער קאָלאָניע אין חייפֿאַ. איך האָב די געלעגענהייט געהאַט צו רעדען מיט איינעם פֿון די קאַלאָניסטען, זיי רעכענען זיך צו רוקען אלץ ווייטער און ווייטער צו דרום און אָבקויפֿען דעם גאַנצען טאָהל ביז אַטליט, דאָס הייסט ביז דער קאַלאָניע זכרון! איך האָב איהם בעדאנקט פֿאַר אַזוינע גוטע האָפֿנונגען! ... מיינט איהר דאָס זיי קומט עס לייכט אָן? דאָס מען טראָגט זיי אַנקעגען דאָס לאַנד, די קושאַנעס? גלויבט מיר אַז ניין! אַזוי ווי פֿאַר זיי קומט עס נישט אָן אַהן שום שווייגקייטען, אַזוי פֿער-קעהרט זענען אונזערע שווייגקייטען נישט אַזוי גרויס ווי מען שטעלט עס

פֿאַר... אַבער דער אונטערשיד איז ווידער דיזעלכע צרה, דאָס אַלטע לעידעלע: זיי זענען אַפֿאַלק, זיי ווייסען ווי זיך צו אָרגאַניזירען, ווי אָרדנען צו האַלטען און ווי צו פֿיהרען! אונז אַבער פֿעהלט די קרעפֿ-טיגע אַרבייט, וועלכע טרייבט אַהן אַ אויפֿהער צו איין געוויסען ציעל. מיר אַרבייטען נור אונטער דעם איינדרוק פֿון דעם אויגענבליק: אַדער מיר פֿליעהן גאָר ביז דעם הימעל אַדער מיר פֿערלירען אַזוי אונזערע קעפֿ, דאָס מיר ווייסען גאָר נישט וואָס צו מאַכען, און עס ווערט אין איין גע רעכט צו צוברעכען און צוואַרפֿען דאָס אַלעס, וואָס מיר אליין האָבען פֿריהער מיט גרויסער מיה, מיט גרויס אַפֿפֿער געשאַפֿען! דאָס וועט שוין איין אָרגאַניזירטעס פֿאַלק קיין מאָל נישט דערלאָזען.

אָט צום ביישפּיל, עס איז ביי אונז רעכט צו שטעלען אפילו אַ פֿראַגע, אויב די אַלטע אַרבייטער אין ארץ ישראל וועלען קענען פֿער-בלייבען? נאָך מעהר, עס איז שוין באלד גאָר קיין פֿראַגע נישט, — מיר הערען שוין, דאָס פֿיעל פֿון זיי וועלען מוזען אַוועק! נאָך מעהר, פֿיעל האָט מען אין אַזאַ קריטישע לאַגע געשטעלט, דאָס זיי האָבען געמוזט שוין אַוועק! ווייסט איהר אַבער, לעבע חובבי ציון, לעבע ציוניסטען, וואָס אונזערע 400 אַרבייטער-פֿאַמיליען האָבען געקאָסט דעם פֿאַלקס-פֿאַנד? — (זייער געלד איז דאָך אַ טהייל פֿון דעם פֿאַלקס-געלד) — איבער איין מיליאָן פֿראַנק! בערעכענט וואָס האָט געקאָסט זייער רעזירען פֿון דער היים, זייער פֿאַהרען ביז יפו, זייער אַריינקומען!

און עס איז דאָך איבער 400 פֿאַמיליען! און אויסערדעם ווי פֿיעל פֿאַמיליען פֿון קאַלאָניסטען האַנדווערקער, זענען יעצט אין אַזאַ קריטישער לאַגע, דאָס זיי ווייסען נישט וואָס אונטערצונעהמען? ביי אַזאַ לאַגע און ביי אַזוינע אונטערנעהמונגען און בעשטרעבונג-גען דאָרפֿען מיר זיך נישט רעכענען מיט ציפֿערן. אַנדערע פֿעלקער געבען מיליאָנען, פשוט מיליאָנען אום אַ קורצע צייט אין ירושלים אויסצוהאַלטען; גע-בען הונדערטער טויזענדער פֿאַר איין געביידע... און ווי ווייט הויך, ערנסט און וויכטיג איז פֿאַר אונז, אונזער פֿאַלק, אונזער אַרבייט, אונזערע קאַלאָניעס, פֿאַבריקען און אַלץ וואָס מיר בויען אין אונזער לאַנד? און גראַדע מיר רעכענען, מיר ווילען איבערצייגען אַז עס לוינט אַדער עס לוינט נישט אין דער צייט, ווען מיר זאָלען בעסער אַלע פֿיהלען, פֿיהלען מיט לייב און זעלע, אַז מיר מוזען דאָס בויען, מיר מוזען דאָס קויפֿען; און דאָרט וואו עס אַרבייט דאָס געפֿיהל מיט דעם מוֹד, דאָרט פֿאַלען אַלע השּׁבוֹנוֹת אַראָב.

און נאָך מעהר אַז די השּׁבוֹנוֹת זענען גאָר נישט שלעכט, אַז די השּׁבוֹנוֹת טאַקי ווייזען, דאָס ווען מיר זאָלען נור וועלען וואָלט מען אין ארץ-ישראל אַלעס געקענט מאַכען! און ווען די ערשטע שריט קאָסטען עטוואָס צו טהייער וועלען די צווייטע געזויס וועלוועלער און די דריטע נאָך וועלוועלער קאָסטען, יעדער אָנהויב איז שווער! ...

און אונזער פֿאַלקס-אַרבייט אין ישוב פֿון ארץ-ישראל, האָטש מיר אַרבייטען שוין 18 יאָהר, איז דאָך נישט מעהר ווי איין אָנהויב! אַזוינע געפֿיהלען, אַזוינע איבערצייגונגען פֿערלאָנגט איצט דער איצטיגער ישוב פֿון אַלע, וועלכע אַרבייטען פֿאַר ציון, ווען אונזערע ציוניסטען אַרבייטען פֿאַר איין ווייטען צוועק, ווען אונזערע חובבי-ציון האָבען זייערע פֿלענער — אין איין זאך מוזען איצט אַלע מסכים זיין, דאָס מען טאָר נישט פֿערלירען קיין איינצעלנעם פֿון לאַנד. איצט טאר מען אויף קיין זאך נישט קוקען, מיר דאָרפֿען זיך נישט רעכענען מיט קויפֿמענישע השּׁבוֹנוֹת אין אַ פֿאַלקס אונטערנעהמונג; וואו עס געהט וועגען דער-צו-קונפֿט פֿון איין פֿאַלק דאָרפֿען מיר נישט האָבען צו טהון מיט טרוקענע ציפֿערן. אונזער אַרבייט פֿערלאָנגט אויך האַרץ, קרבנות, געפֿיהל! ... און ווען מיר וועלען אַזוי אַרבייטען וועט מען אפילו נאָך היינט פֿיעל קענען אויפֿטהון!

פאליטישע איבערזיכט.

נאָך דריי וואָכען, אין וועלכע מען איז געווען פֿערזארגט איבער דאָס לעבען פֿון די אייראפעער אין פעקין, האָט מען ענדליך געקראָגען ידיעות פֿון דער הינענזשער רעגירונג אַז די פֿערטרעטער פֿון די פֿערמער

פֿרעמדע, און דאָס וועט נור זיין אַ סיגנאַל אויסצוגענען אלע פֿרעמד־
דע אין פעקין. זאָלען די פֿרעמדע מלוכות, שרייבט ער ווייטער, ניט
פֿאַדערען פֿון הינאָ נייע ערד פֿאַר זיך, דאָס איז אונגעגלייך; הינאָ
איז אויך צו אַרײַם אומצוקעהרען די פֿעראייניגטע מלוכות וואָס קאָסט
זיי די איצטיגע נאָך ניט אפיציעלע מלחמה.

און דערווילע מאַכט זיך דער פֿערייניגטער היל גרייט צו געהן קיין פֿע־
קין. מען רעכענט אז געגען פעקין וועט ארויס פֿון איין זייט היל פֿון טיען־
טויזן און פֿון דער אַנדער זייט וועט אַרויסאַרויסע אַרמע פֿון צפֿון־זייט
פֿון אַמור. די מניעה איז נאָך דערווילע אין דעם, דאָס די אייראָפּעער
האָבען זיך נאָך ניט צוזאַמענגעדעמט, וועמען איבערצוגעבען די פֿיהרונג
פֿון היל. יאָפּאָן וויל אז דער פֿעלדמאַרשאַל זאָל זיין איהרער אַ גענע־
ראַל. דאָס וויל אָבער רוסלאַנד ניט. ענגלאַנד וויל בײַשׂם אופן ניט דער־
לאָזען אַז דער הויפטקאָמאַנדיר זאל זיין אַ רוסישער גענעראַל, דערום
וויל אויך רוסלאַנד ניט אז עס זאָל קאָמאַנדירען אַ ענגלענדער, פֿראַנקרייך
וועט זיך פֿיהלען בעליידיגט, ווען איהר היל זאָל דאַרפֿען שטעהן אונטער
אַ דייטשען גענעראַל, און אַ פֿראַנצויזען קען מען ניט פֿערטרויען אַזא
וויכטיגע שטעל, ווייל די דיסציפּלין אין פֿראַנצויזישען היל איז צו שוואַך,
און אַזוי ווי עס איז שווער דורכצוקומען איבער אַ גענעראַל אַזוי איז
אויך שווער דורכצוקומען די פֿערייניגטע מלוכות אין יעדער אַנדער פֿראַגע,
און דאָס שטערט זיי זעהר שטאַרק אין דער מלחמה. בעזאנדערס שטאַרק
דריקט זיך אויס גאַנץ אַפֿשׂ די פֿיינדשאַפֿט צווישען ענגלאַנד און רוסלאַנד.
ענגלאַנד שטערט רוסלאַנד אויף איהר יעדען טריט, ענגלאַנד האָט ניט
געקענט אפילו פֿון דרך־אָרץ וועגען איינפֿאַרשטען איהר פֿרייד, וואָס די
הינעזער זענען גאַנץ אומגעריכט אָנגעפֿאַלען אויף די רוסען אין אַמור
און אין סיביר.

די געפֿאַהר וואָס האָט געקענט פֿאַרשטעהן ביי דער הינעזישער
גרענעץ איז שוין קלענער געוואָרען, ווייל עס קומט אַלץ אָן נייער רוס־
שער היל. די רוסען האָבען שוין פֿריי געמאַכט דעם וועג איבערן טייך
אַמור, און רוסישע דאַמפֿשיפֿען קענען שוין ווידער געהן פֿריי איבערן
טייך. די רוסען האָבען איינגענומען עטליכע הינעזישע ערטער ביי דער
גרענעץ, זענען זיי אויך אַריבער און געהען איצט ווייטער אין הינאָ צו
פֿערטהיידען די אייזענבאַהנען, נור אין דער שטאָדט האַרבין איז נאָך
איינגעשלאָסען אַ רוסישער גענעראַל. צו איהם געהט אויך איצט הילף.
די מלחמה אין טראַנסוואַל קאָסט נאָך די ענגלענדער פֿיעל זאָרג.
די בויערן טהון נאָך אַלץ אָן פֿיעל צרות דעם ענגלישען היל. מיט 2
וואָכען צוריק האָבען זיי געוואונען אַ גרויסען נצחון איבער די ענגלענדער,
און פֿון יענער צייט הערען זיי ניט אויף וואָס ווייטער אַלץ מעהר צו
שטערען די ענגלענדער. דאָ געהען זיי צו פֿון די ענגלענדער זייער
פֿראוואַנט, דאָ צוברעכען זיי די בריקען, דאָ פֿאַלען זיי אָן אויף אַ אָב־
געטהיילטען פֿאַלק און דאָ פֿרווען זיי אויס זייערע קרעפֿטען זיך צו
שטעלען געגען ראָבערטסען, און ווי די לאַגע ווערט נור פֿאַר זיי גע־
פֿעהרליך טרעטען זיי אָב אין די בערג, וואו זיי קענען גוט אַלע ווענען.
ראָבערטס איז שוין גענוג אויסגעמאַטערט פֿון דער מלחמה וואָס וויל
גאָר קיין סוף ניט געהען, און זיין בעהאַנדלונג מיט די בויערן ווערט
אַלץ שטרענגער. אין אַראַניען האָט ער אַרויסגעגעבן אַ בעפֿעהל צו
טויטען אָהן שום משפּט יעדען איינוואָהנער, ביי וועלכען עס וועט געפֿונען
ווערען געוועהר. האַבענדיג וועניג פֿראוואַנט האָט ער פֿון פֿרעטאריא
אַרויסגעשיקט די געפֿאַנגענע פֿרויען און קינדער, כדי פֿטור צו ווערען פֿון
דער אַרבייט זיי מפרנס צו זיין. די בעסערע ענגלישע צייטונגען פֿאַלען
אָן דערפֿאַר אויף ראָבערטסען, ווייל ער שענדעט דערמיט דעם נאָמען
און כבוד פֿון די ענגלענדער.

דער 4־טער קאנגרעס.

נאָך די ידיעות פֿון אַקציאָנסקאמיטעט איז די צאָהל פֿון די
אויסגעקליבענע דעלעגאַטען שוין זעהר גרויס. מען רעכענט, אז יעדענ־
פֿאַלס וועט די צאָהל ניט קלענער זיין ווי אויף דעם פֿאַר אַיאָהריגען
קאנגרעס.

* * *

מלוכות לעבען. עס איז נאָך אפילו וואונדערבאר פֿאַר וואָס קענען
די געזאנדטע נאָך אַלץ אַליין ניט שרייבען זייערע מלוכות, און דערום
מיינען טאקי אייניגע צייטונגען אז מען קען זיך ניט פֿערלאָזען אויף
די הינעזישע ידיעות, אָבער זייער איצטיגע זאָרג איז געווען גאָר אָהן
אַ יסוד, עס קען מעהר קיין ספק ניט זיין, אז די אייראָפּעער און די
געזאנדטע לעבען. מיט דעם פֿערלירט די הינעזישע פֿראַגע איהר שאַרפֿ־
קייט און עס ווערט געשטאַרקט די האַפֿענונג אויף אַ גיכען און
פֿרידליכען אויסלאָז פֿון דער בלוטיגער בעגעגעניש צווישען מזרח און
מערב, ווי עס ווייזט אויס האָבען די געלפֿאַרביגע הינעזער געהאַלטען
איצטיגע צייט פֿאַר גוט ארויסצוטרײַבען פֿון זייער לאַנד די ווייסע
אייראָפּעער, און דער גרויסער קולאַק האָט דערום געפֿונען שטיצע און
הילף אי פֿון פֿאַלק אי פֿון דער רעגירונג. הינאָ האָט אָבער אַ טעות
געהאַט, זי האָט ניט גערעכענט אז דאָס גאַנצע ווייסע אייראָפּא וועט
ארויסטרעטען מיט אַזאַ אַהדות, נאָך וועניגער האָט זי גערעכענט אז
צו די ווייסע אייראָפּעער און אמעריקאַנער וועלען אויך צושטעהן די
געלפֿאַרביגע יאָפּאנער, גענען די גאַנצע וועלט קען הינאָ ניט מלחמה
האַלטען, און דערוועהנדיג ווי גרויס עס איז איצט די געפֿאַהר פֿאַר
איהר, הויבט זי אָן צו זוכען אַ פֿריינד אָדער לכל הפחות אַ פֿערמיטלער,
וואָס זאָל איהר העלפֿען שלום מאַכען מיט די פֿעראייניגטע מלוכות.
צווערשט האָט זיך די הינעזישע רעגירונג געווענדט צו יאָפּאן, איהר
אויפֿגעוויזען אויף די סכנה, וואָס שטעהט פֿאַר די מזרח לענדער פֿון
די ווייסע אייראָפּעער, זי געבעטען אום הילף, דערמאַנענדיג איהר אז
נור דער פֿרידען און די פֿריינדשאַפֿט צווישען הינאָ און יאָפּאן קען
אָבהאַלטען די אייראָפּעער פֿון זייער פֿערלאָנג אויסצוברייטען זייער הער־
שאַפֿט אויך איבער אַזיען. „איצט וויל אייראָפּא צונעהמען פֿאַר זיך
הינאָ, האָט געשריבען דער הינעזישער קייזער, און דערנאָך וועט אייראָ־
פּא זיך אויך נעהמען צו יאָפּאן.“ דער בריעף אָבער האָט די יאָפּאנער
ניט אָנגעריסען פֿון זייער בונד מיט די ווייסע. די הינעזער האָבען
דערום אָנגעהויבען זוכען אַ פֿערמיטלער אין אייראָפּא. זיי האָבען זיך
געווענדט פֿריהער צו פֿראַנקרייך, דערנאָך צו די פֿערייניגטע שטאַטען
פֿון אמעריקא, צו דייטשלאַנד און איצט אויך צו דער ענגלישער
קעניגין. אין די בריעף צו די אָנגערופֿענע מלוכות בעדויערט די הינע־
זישע רעגירונג, וואָס די בונטאוושטשיקעס פֿאַלען אָן אויף פֿרעמדע
אונטערטאנען און אויף די קריסטען, איהר וואונש איז, שרייבט זי,
עס זאָל צוריק ווערען שלום צווישען איהר און די פֿרעמדע מלוכות.
פֿאַר איהר זענען די אָנהענגער פֿון אַלע גלויבענס גלייך, און זי וויל
עס זאָלען וואָס גיכער אויפֿהערען די פּאָגראַמען געגען די ווייסע
און געגען די קריסטען.

דער ענטפֿער פֿון די אַלע מלוכות איז כמעט דערוועלבער. זיי
אַלע זאָגען זיך אָב פֿון הינאָס פֿאַרשלאָג, כל זמן זיי האָבען ניט קיין
קלאָרע און געוויסע ידיעות פֿון זייערע פֿערטרעטער אין פעקין. זיי
שרייבען, אז נור דאָן קען גערעדט ווערען וועגען שלום, ווען הינאָ
וועט פֿריהער צוזאָגען צו בעשטראָפֿען דעם פֿריינץ טשאַן און אַלע
בעאַמטע, וואָס האָבען געהאַלפֿען דעם גרויסען קולאַק, אז הינאָ וועט
געבען אַ בעפֿעהל צו איהר היל און צו איהרע גובערנאַטארען, זיך
אָנצונעהמען פֿאַר די פֿרעמדע אונטערטאנען, אז הינאָ וועט זיך בעמיהען
מיט אַלע מעגליכקייטען איינצושטילען די מרידה פֿון דעם גרויסען
קולאַק, אז זי וועט צוזאָגען שטרענג צו בעשטראָפֿען די שולדיגע און
אז די געזאנדטע וועט געגעבען ווערען די מעגליכקייט צו שטעהען
אין פֿרייער פֿעבינדונג מיט זייערע מלוכות. דייטשלאַנד האָט צו די פֿאַר־
דערונגען צוגעגעבען נאָך איינע: הינאָ זאָל בעפֿרידיגען דייטשלאַנד פֿאַר
דעם טויט פֿון דעם דייטשען געזאנדטען.

איינער פֿון די קלוגסטע הינעזען, דער וויצע־קעניג לי־חון־טשאַנג,
וואָס האַלט בלומרשט פֿאַר אייראָפּא, האָט דעפּעשירט די פֿרעמדע
רעגירונגען, אז ער אַליין נעמט זיך אָן מיט 20,000 מאַן פֿון אייראָ־
פּעאישען היל איינצושטילען די מרידה פֿון דעם גרויסען קולאַק, ער
ראטה אבער ניט די פֿערייניגטע מלוכות צו געהן געגען פעקין, ווייל
דאָס וועט נאָך מעהר אויפֿבריינגען דעם צארן פֿון פֿאַלק געגען די

אין דער ערשטער אבטהיילונג לערענט מען : חומש פון "בראשית" און, בסדר, די גביאים פון יהושע, לשון-קודש, דקדוק, רוסיש און רעכע-נען. אין דער צווייטער אבטהיילונג, לערענט מען די פרישה פון דער וואך מיט רש"י, גביאים אהרונים, לשון-קודש, דקדוק, רוסיש און רעכענען. 25 קינדער לערנען אלע טאג, צוויי שעה גמרא.

אויף די אלע למודים איז דא א בעשטימטע צייט, אויסער פאר דער יודישער געשיכטע איז קיין בעשטימטע צייט נישטא : מע לערענט זי, ווען עס מאכט זיך...

דער חדר קאסט 150 רובל א חודש. אויסגעהאלטען ווערט ער אויף אונז אונטן :

פון 250 חברים-ציוניסטען, וואס ער האט, קריגט ער 40 רובל א חודש, גדרים און גדרות ביי עליזות בריינגען אריין 50 רובל א חודש, און די איבריגע, מוזען, נעכט, דערלייגען די ארימע עלטערן פון די קינדער, וועלכע צאָהלען פון פופציג קאפ' ביז 1 רובל א חודש.

עס וואלט געווען א גרויסער יושר, דאס מע זאל די ארימע על-טערן אין גאנצען בעפרייען פון צאָהלען ; ווארום ווי די סומע איז קליין, איז זי דאך שווער פאר דעם ארימאן, וועלכער ווייס נישט וואס זאל ער פריהער טהון מיטן האלבען רובל : — קויפען ברויט, אדער אוועקשיקען זיין קינד אין חדר...

פערלאנגען פון די ציוניסטען, וועלכע האלטען אויס דעם חדר, זיי זאלען צאָהלען מעהר, קען מען נישט, ווייל זיי זענען, על-פיהרוב, אויך ארימעלייט ; נאך אז עס זאלען ווערען מעהר חברים, דאס קען מען יא ! יעדער יוד מוז זיך אנטהון א פח און צאָהלען 20 קאפ' א חודש, אום זיינע אדער זיין שכנים קינדער, זאלען אויסוואקסען יודען און מענ-שען.

נאך א גרעסערער יושר וואלט געווען, דאס די אויפזעהער, וועלכע בעשטעהען אויס עלף מענטשען, זאלען נישט ארויפֿוואַרפען די גאנצע אר-בייט אויף דריי — פיער מענטשען, וועלכע זענען אויך טרורים איי פֿרנסה, און זענען ווייז פֿין רייכקייט. פֿאַר וואָס ווען עס ווערט פֿאַרגעשלאָגען דאָס מען זאל יודישער געשיכטע אָבעבען מעהר צייט, מען זאל זי טאָקי גרינדליך לערנען און עס זאל נישט זיין א דערביי-זאך — פֿאַר וואָס דאָן ווייזען אלע אַרױם זייער גאנצע דעה, זייער שמאַרקע געגענקראַפֿט, און שטעלען טאָקי אויף דאָס זייעריגע ? און ווי עס קומט צו אַרבייט מישען מיר זיך נישט ! מישט זיך יא, און בריינגט נוצען !

די "אלט-שטעטישע" זענען, אפילו, נומע ציוניסטען, נאך זיי האָ-בען צופֿיעל מורא פֿאַר די הויכדיגע געגנער. צי דען פֿערשטעהט איהר נישט, דאָס ביי פֿינסטערע, ווילדע פֿאַנאַטיקער וועט איהר נאָר נישט גע-ווינען מיט דעם וואָס איהר וועט נישט לערנען מיט די קינדער קיין יודישע געשיכטע ?

מיט בלינדע מענטשען וועט איהר קיינמאל נישט פֿאַרטיג ווערען : זיי לעזען נישט, זיי פֿערשטעהען נישט און וועלען קיינמאל נישט פֿערשטע-הען, וואָס אַנאַמטע יודישע ערציהונג פֿאַדערט !

ז. ווענדראָווסקי.

א ציוניסט, סטאַניסלאָו (גאליציע) : דיענסטאג דען 10 יולי האָבען די ציוניסטישע פּריקאַשיקעס (האַנדעלסאַנגעשטעלטע) אין סטאַניסלאָו אָבעדונגען פֿון לעמבערגער יודישען טעאַטער א פֿאַרשטע-לונג פון דעם שטיק "עזרא", וועלכעס האָט געבראַכט ריינע הכנסה פון 280 קראָנען פֿאַר די רומענישע עמינאַנטען. די פּלעצער אין טעאַטער זענען געווען אויספֿערקויפֿט ביז אויף דעם לעצטען האָט שוין ראַש-הַקָהָל האָבען נישט געוואָלט קויפֿען קיין קאַרטען. די גרויסע טהיילנאָמע פון סטאַניסלאָווער יודען ביי דער וואָהלטה עטיגקייטספֿאַרשטעלונג בעווייזט, אז נישט אלע סטאַניסלאָווער יודען זענען שולדיג אין דעם נידערטער-טיגען בענעהמען זיך געגען אונזערע אומגליקליכע רומענישע ברידער פֿון וועלכען איהר האָט געשריעבען אין "יוד" (נומר 28). שולדיג זענען נור עטליכע פון אונזערע קהלס-פֿערזאָרגער וועלכע האָבען אזוי נידעריג גע-האַנדעלט קעגען אומגליקליכע יודען, און וועגען די עטליכע רשעים קעגן מען נישט בעשולדיגען 13,000 יודען וועלכע וואָהנען אין סטאַניסלאָו. ווי ווייט דאָס פֿאַלק איז געווען אויפֿגעבראַכט וועגען דער מאוסער מעשה פון די

דער קאַנגרעס האָט אַרױסגערופֿען פֿיעל לעבען אין די ציוניסטישע חברות אין ענגלאַנד, אין אלע שטערט, וואו עס זענען נור דאָ יודען, ווערען אָבגעהאַלטען גרויסע ציוניסטישע פֿערזאַמלונגען. עס קומען אָן פֿיעל נייע מיטגלידער.

* * *

פֿרייטאָג אויף מאָרגען נאָך דעם קאַנגרעס וועט זיין די פֿערזאַמלונג פון דער יודישער קאָלאָניאַל-באַנק.

* * *

דער בעוואוסטער פֿראַנצויזישער שירפֿשטעלער בערנאַר לאַזאַר, וואָס איז פֿריהער געווען מיטגליד אין אַקציע-קאָמיטעט, איז אויס-געקליבען געוואָרען אלס דעלעגאַט צו דעם לאַנדאָנער קאַנגרעס.

* * *

מאַקס נאָרדוי איז אויסגעקליבען געוואָרען אלס דעלעגאַט פֿון פֿאַריז אין אַ גרויסע ציוניסטישער פֿערזאַמלונג, וואו ער האָט געהאַלטען אַ גלענצעדע רעדע.

מען שרייבט אונז.

לאַדז. מיט פֿערגינגען און שטאַלין, קענען מיר בעצייכענען דעם פֿאַקט, דאָס לאַדז האָט שטענדיג פֿיעל גוטעס געטהון מיט איהרע אַרימע לייט, און נאָך מעהר, אין די לעצטע פֿאַר יאָהר.

לאַדז איז רייך מיט פֿערשידענע וואָהלטהעטיגע חֲבֵרוֹת, ווענען וועלכע דאָ איז נישט דער פּלאַץ צו רעדען. מיר וועלען נור אָנווייזען, אויף וויפֿיעל מע זאָגט ביי אונז פֿאַר קינדער, פֿאַרן יונגען דור :

עס עקזיסטירען אין לאַדז, א "בית-חומים", א "בית-מחסה" פֿאַר יודישע קינדער, א "בית-מחסה" פֿאַר יודישע מיידלעך, עס זענען דאָ "זומער-קאָלאָניען", ס'איז דאָ א "תלמוד-תורה" מיט אַ האַנדווערקער-אַבטהיילונג, וועלכע קען דינען אלס מוסטער פֿון אַרדענונג, און איבער וועלכע מיר וועלען בע-זונדער רעדען, ווייל זי האָט עס פֿערדינט.

די אלע שולען און אַנשטאַלטען ערהאַלטען אין זיך טויזענדער אַרימע, יודישע קינדער, וועלכע געהען פֿון דאָרטען אַרױם מענטשען, בע-זאָגט אויפֿ'ן גאנצען לעבען. נאָר דאָס אָנקומען אין די אלע ערטער איז פֿערבונדען מיט גרויסע שווייגקייטען : מע דאַרף דערצו פֿאַמטעקציעס מיט צִדְדִים, און וויפֿיעל מע זאל זיך נישט מאַטערען אלעמען צופֿרידען שטעלען, קען מען עס דאָך נישט ; ווייל די צאָהל פֿון די וועלכע ווילען אָנקומען אין די שולען, זענען שטענדיג צעהן מאָל גרעסער, ווי די צאָהל פֿון די פֿרייע ערטער. דעריבער מוזען פֿיעל עלטערן, וועלכע וואָלטען, נעכט, זעהר געוואָלט אז זייערע קינדער זאלען זיין פֿון די גליקליכע, וואָס קומען אָן אין די שולען, — אָבעבען זייערע קינדער אין אַזעלכע חֲבֵרוֹת, וואו דער רבי פֿערשטעהט געוויס נישט מעהר פֿון תלמיד, און פֿון וואָנען עס געהען אַרױם "קאַליקעס" וואָס טויגען נישט צו גאָט און נישט צו לייטען.

די עלטערן טהוען עס מיט אַ וועהשאַג אין האַרצען, נאָר וואָס קענען זיי בעסער מאַכען ? — אויף אַ פֿרייען אַרט, אין איינע פֿון די שטאָדט שולען, קען מען אָבּוואַרטען יאָהרען-לאַנג.

אויף "אַלט-שטאָדט", וואו די אַרימקייט, שמוץ און ווילדקייט געוועלטיגען מיט זייער גאנצער קראַפֿט, וואו די אומגליקליכע, אַרימע וועבער, שערער, "האַנדליאַזשעס" און נאָך אַזוינע אַרימעלייט, זענען נישט ביכולת אָבצוגעבען זייערע קינדער, אפילו אין אַ "ווילדען" חֲבֵר אויך, — האָבען זיך אין דעם לעצטען, פֿאַר לאַדז טרויעריגען יאָהר, אָנגעהויבען צו בעווייזען מאַסען "גאָס-קינדער", גאָר ווי ביי לייטען. דאָס האָבען בעמערקט די ציוניסטען פֿון "אַלט-שטאָדט", מעהרסטענטהייל אין פּוילען געבאָרענע אַרטהאָדאַקסישע יודען, און האָבען געגרינדעט אַ "חֲבֵר-מִתְקָן", פֿאַר הונדערט "אַלט-שטעטישע", — יונגליך.

דער חדר ווערט צוטהיילט אויף צוויי אבטהיילונגען : פֿאַר גרע-סערע און קלענערע קינדער.

רעכט צו וואָהנען אין קיעוו, טאָרען נישט אָנקומען אויף היילען זיך אין פּרוואַט-קליניקעס, ווייל לויט דעם 158 אַרטיקל וועגן פּאַספּאָרטען מעגלען יודען קומען צו פֿאַהרען קיין קיעוו, נור כדי צו קורירען זיך אין אונטערזיכענעם „קליניקען“, און מיט מינעראַל-וואַסער.

= אין דער סודעכנער פאלאטע אין קאָזאן איז געווען אַ משפּט ווע-גען דער פֿאַרדערונג פֿון מאַן און ווייב פֿעלזער, אַז מען זאָל ערקענען וויערע קינדער פֿאַר כשר'ע. די פעלזערס האָבען בעקומען חופּה וקידושין לויט דעם דין און וויער חתונה איז פֿערשריבען געוואָרען אין די ביכער פֿון אַ ראַבינער אין סאמארע, וועלכער איז שפּעטער ערקענט געוואָרען פֿאַר נישט קיין ריכטיגען ראַבינער לויט געזעץ, און דערום איז אַלץ וואָס ער האָט אָב-געטהון אין דער צייט פֿון ווין רבנות פֿעררעכענט געוואָרען פֿאַר נישט-גילטיג. אזוי איז אויך די חתונה פֿון די פעלזערס ערקענט געוואָרען פֿאַר נישט-גיל-טיג, און די קינדער וועלכע זענען געבאָרען געוואָרען פֿון דער דאָזיגער חתונה — פֿאַר נישט קיין כשר'ע. די פעלזערס האָבען דערלאָנגט אין סוד, אַז מען זאָל אויספֿרעגען עדות, וועלכע וועלען בעווייזען אַז די קינדער זענען געבאָרען געוואָרען אין דער צייט בשעת ווי זענען געווען מאַן און ווייב, און אַז מען זאָל אַנערקענען וויערע קינדער.

צום ערשטען האָט דער ארוזשנאי סוד און די סודעכניע פאלאטע אָכגע-זאָגט די פֿאַרדערונג, ווייל עס איז נישטאָ קיין צר שכנגד אין דעם פּראָצעס, האָט די פעלזערס האָבען געטענה'ט, אַז ווייל וויערע קינדער זענען נישט פֿער-שריבען אין די מעטריקעס, האָבען ווי נישט קיין רעכט איינצורעכענען אין דערהיילען. וועגען דער אַנקלאָגע פֿון פעלזער האָט דער סענאָט קאָסירט דעם בעשלוס פֿון דער פאלאטע און געהייסען נאָך אַ מאָל דורכזעהען דעם משפּט. די פאלאטע האָט אויסגעפרעגט עדות און גע'פּסק'נט אַז די קינדער פֿון די פעלזערס ווערען אַנערקענט. דער פּסק איז זעהר וויכטיג, ווייל עס טרעפֿען זיך אָפֿט ביי יודען חתונות וועלכע זענען נישט-גילטיג לויט געזעץ.

= די חברה צו פֿערברייטען בילדונג צווישען יודען האָט בעשלאָסען אויסצוהאַלטען אַ געוויסע צאָהל שילערינס אויף די פּעדאָגאָגישע און פֿרעכל-קורסען, כדי מען זאָל ווי צוגרייטען פֿאַר לעהרערינס אין די יודישע שולען אויף דער פּראַווינץ מיט די שילערינס וועט מען אויך לערנען העברעאיש און יודישע געשיכטע

= גענעראַל זשילינסקי, וועלכער האָט איבערגענומען די פֿערוואַלטונג פֿון אַ עקספּעדיציע, וואָס פֿערנעמט זיך מיט דעם טריקען בלאַטעס, האָט געגעבען אַ בעפֿעהל אַז מען זאל אויך צוהעלפֿען די יודישע ערדאָרבייטער אין באַברויסק אויער (מינסקער גוב) אויסצוריקענען די בלאַטעס אויף וויערע פֿעלדער, גלייך ווי מען העלפֿט די פּויערים אין יענער געגענד. דער בעפֿעהל איז נוגע בעזונדערס די קאַלאָניעס קאָוצשיצא, קאָלאָוויצשי און שצערדין. גראַבענדיג די קאנאלען מעגען די יודישע קאַלאָניסטען אַכפֿיהרען דאָס וואַ-סער דורך דער רעגירונגס ערד.

*

דייַטשלאַנד. = אין שלאָוו (פּאַמערען) איז דער המון בע-פֿאַלען יודען באַלד ווי דאָס מיליטער איז אַרויס פֿון שטאָדט אויף מאַנעווערעס. מען האָט אויסגעבראַכען אַלע שוויבען אין די יודישע הייזער און געוועלכען. דער הויז טרעפֿט אָן 1000 מאַרק.

= אין קעניגסבערג האָבען זיך די פֿאַרנעהמסטע מענשען געווענדט מיט אַ ביטע צו דער רעגירונג, אַז זי זאָל מעהר נישט אַרויסטרייבען פֿון שטאָדט קיין רוסישע יודען. ווי פֿערויכערען די רעגירונג אַז די רוסישע יודען זענען זעהר פֿיינע מענשען, ווי ברענגען נוצען דעם מסחר און געבען נדבות נישט נור אויף יודישע נור אויך אויף קריסטליכע וואָהלטהעטיגע אַנשטאַל-טען.

*

רומעניען. = אין רומעניען איז געוואָרען אַ ניי מיניסטעריום און דער נייער מיניסטער-פרעזידענט איז פעטער קאַרפּ. קארפּ איז אַ מתנגד פֿון בערגע-צונגען געגען יודען, ער איז געווען מיניסטער בשעת מען האָט פֿאַרגעלעגט אין רומענישען פּאַרלאַמענט, אַז מען זאָל יודען נישט צולאָזען אין די רעגירונגס-שולען, און ער האָט דאָן פּראָטעסטירט געגען דעם, ווין פּראָ-טעסט אָבער האָט נישט געהאַלפֿען און דאָס געזעץ איז אָנגענומען געוואָרען.

עס איז יעצט וועניג צו האָפֿען עס זאָל קומען צוליב קארפּ איין ענדערונג אין דער לאַגע פֿון די רומענישע יודען, דער גאַנצער פּאַרלאַמענט איז דורכגענומען מיט שנאה צו יודען. אין דאָס מיניסטעריום מוז ווילענדיג נישט-ווילענדיג נאכגעהען דעם פּאַרלאַמענט.

— די עמיגראַציע פֿון רומעניען, עס פֿאַהרען אַרויס פֿון רומעניען נישט נור אַריבער לייט אַליין, נאָר אויך רייכע מענשען. אַ גרויסער סוחר אין בראַילאָ שמעון בערנשטיין האָט פֿערקויפֿט זיינע הייזער און זיין גרויס געשעפֿט, אָבערלייזט דערפֿאַר 200,000 פּראַנק און מיט דעם געלד אַרויסגעפֿאַהרען קיין קאַנאַדא, אין בוקאַרעסט האָט זיך געמאַכט אַ חברה פֿון עמיגראַנטען, וועלכע געהט נור אַריין אַזעלכע מיטגלידער, וואָס פֿער-מאַגען וועניגסטענס 20,000 פּראַנק. דער גרינדער פֿון דער חברה איז דער בוקאַרעסטער באַנקיר האַלפּערן. די רומענישע רעגירונג טהוט אַלע מיט-

יודישע אַנטיסעמיטען בעווייזט אויך דאָס, אַז מען האָט ביי די ראשי-הקהל אים שבוועט אַלע פֿענסטערשוויבען צושלאָגען. — אַלע רומענישע עמיגראַנטען וועלכע געהען פֿאַרביי אונזער שטאָדט ווערען זעהר פֿריינד-ליך אויפֿגענומען און מיט אַלעם מעגליכען אונטערשטיצט, 2 טאָג צופֿאַר, איידער די אַנטיסעמיטישע מסירה איז געשעהען האָבען די ציוניסטען שטאַרק אַנטירט און געזאַמעלט אַנערך פֿון 16,000 קראַנען און אין דער פֿאַלקס-קיך איז געווען פֿאַרבערייטעט פֿל טוב פֿאַר די דורכרייזענדע עמיגראַנטען, ליידער האָט עס זיך אונזערע יודישע אַנטיסעמיטען, די פֿער-זאָרגער פֿון סטאַניסלאַווער קהל, פֿערגלויסט אָבצוטהון אַ שפיציל וועלכעס האָט אונזער שטאָדט געבראַכט צו שאַנד און שפּאַט אין די אויגען פֿון דער גאַנצער וועלט. מיר האָפֿען אַז די שאַנד וועט בלייבען אויף זיי, אויף די פֿערוואָרנער אַליין, און מיר סטאַניסלאַווער יודען זענען ריין פֿאַר גאָט און פֿאַר מענשען.

די יודישע וועלט.

רוסלאַנד. — די „אדעס קיא נאָוואַסטי“ זענען מודיע, אַז בשעת עס זענען נישט לאַנג געווען אין פעטערבורג דעלעגאַטען פֿון דער חברה יק"א, האָבען זיי זיך פֿאַרגעשטעלט דעם מיניסטער דעם אינערען. דער מיניסטער האָט אויסגעריקט זיין וואונש, אַז יודישע בעלי-צדקה זאָלען עוסק זיין צו פֿערבעסערען דעם שלעכטען היגיענישען שטאַנד פֿון די דירות פֿאַר בעלי-מלכות אין אַרבייטער. ער האָט אָנגעוויזען אויף דעם, אַז בויענדיג בעזונדערע הייזער פֿאַר די אַרבייטער און בעלי-מלכות און קויפֿענדיג דערצו פּלעצער, זאָל מען געבען די מעגליכקייט דעם אַרבייטער-קלאַס אַז ער זאָל קענען איינריכטען וואַרשטאַטען פֿאַר זיך צו דער מלאכה, און קויפֿען קיינע שטיקליך ערד אויף גערטנער.

כדי אויסצופֿיהרען דעם געדאַנק פֿון מיניסטער דעם אינערען האָט די חברה יק"א געכאַכט אַ בעזונדערע קאָמיסיע, וועלכע האָט זיך גענומען גרינדען איין אַקציענגעזעלשאַפֿט צו דעם צוועק. מען האָט בעשלאָסען צו שטע-לען די געזעלשאַפֿט אויף געש, 5-מ'סודות, וואָס עס אַנבעלאָנגט איהר איינ-ריכטונג און פֿיהרונג, דאָס קאָפיטאַל פֿון דער געזעלשאַפֿט איז בעשטימט גע-וואָרען די ערשטע צייט אויף 500,000 רובל, וועלכע זענען איינגעטהיילט אויף 1000 אַקציעס צו 500 רובל. מען קלערט שפּעטער צו פֿערקלענערען דעם ווערט פֿון יעדער אַקציע אויף 250 ר', כדי עס זאָל זיין אויף ווי מעהר קונים. פֿון פֿערדיענסט וועט מען געבען די ערשטע 4 פּראָצענט די אַקציע-רען פֿון דער געזעלשאַפֿט, און דעם רעסט וועט מען אַוועקגעבען אויף שטיצע אַריבער בעלי-מלאכות, אויף ביליגע קיכען א. ז. וו.

כדי צו קרינען אַזא גרויסען אַקציע-קאָפיטאַל וועט די חברה יק"א אַליין אַריינלעגען 90 פּראָצענט פֿון קאָפיטאַל ד. ה. 450,000 ר', מיט דעם בערינג אַז די איבעריגע 50,000 ר' זאָלען געבן פּרוואַטמענשען.

די חקנות פון דער געזעלשאַפֿט, וואָס זענען פֿאַרגעשטעלט געוואָרען דעם פינאַנצמיניסטער, וועלען לויט די ידועות, וועלכע מען האָט ערהאַלטען, בקרוב בעשטעטיגט ווערען. די ערשטע אַרבייט פֿון דער געזעלשאַפֿט וועט זיין אין ווילנא, וואו עס ווערען געבויט—פֿאַר דאָס געלד, וואָס די חברה יק"א האָט געגעבען פֿאַרויס—2 גרויסע הייזער מיט 220 וואָהנונגען, איינגע-ריכטעט בעקוועם און גוט צום געזונד. אין הערבסט וועט מען פֿערדינגען די וואָהנונגען יודישע בעלי-מלאכות און אַרבייטער אויף לויכטע בעדינגונגען. די געזעלשאַפֿט וועט קירצליך אָנהייבען צו אַרבייטען אויך אין אַנדערע שטעט פון דער „משערמא". אין די הייזער, וועלכע מען וויל בויען אין אַנדערע שטעט, וועלען ווערען געמאַכט פּרייטען פֿאַר קינדער, וואו זיי וועלען קענען ווין ביי-טאָג אונטער אויפֿוויכט פֿון עלטערע, קלינקען, זאָלען אויף אַבענד-קורסען און פֿאַרלעזונגען. בכלל וועט די זאך געשטעלט ווערען גרויס. די פֿאַרשטעהער פֿון דער דאָזיגער-אונטערנעהמונג האָבען זיך געווענדט מיט אַ ביטע צו אייניגע אַדעסער יודען, זיי זאָלען ווי בעהילפֿיג זיין אין דער ניצלי-כער זאך. פֿון די חקנות פֿון דער געזעלשאַפֿט זעהט מען אַז זיי וועט אַרביי-טען אין די 25 גובערניעס פֿון דער משערמא, וואו זיי וועט בויען הייזער און פֿערדינגען נישט פֿערמעגליכע מענשען, וועלכע לעבען פֿון אייגענער אַרבייט. אין די הייזער וועלען געמאַכט ווערען וואַרשטאַטען אויף פֿערשידענע מלאכות אויך וועט מען קויפֿען ערד אויף גערטנער. בראש פֿון דער אונטערנעהמונג שטעהט באַראַן ג. א. גינצבורג. כדי צו פֿיהרען אין יעדען אָרט די געשעפֿטען פֿון דער געזעלשאַפֿט וועלען ווערען געמאַכט קאָמיטעטען אין די שטעט און דאָרנטער אויך אין אַדעס. כדי צו קויפֿען אַדער צו פּאַכטען ערד אין דערפֿער אָדער אין די גובערניעס אויסער דער משערמא וועט די געזעלשאַפֿט—לויט אַוסטאוו—מוזען יעדעס מאָל בעמען איין ערלויבניש פֿון פינאַנץ-מיניסטער.

= איין ערקלערונג. די קיעווער „גיבערנסקע פּראַוולעניע" האָט ערקלערט אין דעם בעפֿעהל פֿון 20 יוני, אַז יודען, וועלכע האָבען נישט קיין

נוגע דעם מיליטעריענסט. די אויפגאבען פֿון דעם דאָזיגען דעפארטמענט ווע- לען זיין: 1) צו האָבען השגחה אויף אַלע אַנשטאַלמען ביים אָבגעבען אין סאַלאַטען; 2) צו פֿיהרען אַלע ענינים פֿון פריוו; 3) צו מאַכען אַלע נייטיגע הכנות צום מאַכיליווערען דאָס חיל; 4) פֿאַרצולעגען פּראָיעקטען פֿון געזעצען, וועלכע זענען נוגע די אָנגערופֿענע פונקטען.

— אַ מתנה אַשר ייִבער. דער בעריהמטער פּוילישער שרייבער הענריק סיענקעוויטש האָט בעקומען אַ שענע מתנה צום אַנדענקען פֿון זיין 25-יעריגען יובילעאום, זייט ער איז געוואָרען שרייבער. די פּאָלאַקען האָבען געקויפֿט פֿאַר 52.000 רובל אַ גוט „בלענגארעק“ און קעלצער גובער, און איהם געשענקט. ה. סיענקעוויטש איז נישט קיין נצרך; ער האָט פרנסה בכבוד פֿון זיין פֿערדער און דאַרף צו קיינעם נישט אָנקימען, נאָר די פּאָלאַקען האָבען איהם אַזוי געוואָלט מהנה זיין, כּדי ער זאָל קענען לעבען במנוחה און שרייבען זיינע ווערק. דאָס גוט האָט אַקערפֿעלר, וואָלר, לאַנגעס, חייזער און אַ שענעם אינוועסטאַר, דאָצו האָבען זיך נאָך געפֿונען מענשען וועלכע האָבען געוואָלט אויספֿוצען דאָס הויז, וואו סענקעוויטש וועט וואָהנען, און זיי האָבען יעדער געשענקט שענע זאַכען פֿאַר די ווירטשאַפֿט.

— דער סענאַט האָט ערקלערט, אַז פֿאַר אַ מום וועלכען מען בעקומט פֿון אַ אימגליק אויף דער אייזענבאַהן דאַרף די אייזענבאַהן בעצאָהלען, אָבשאַ- צענדיג נישט נור וויפֿעל דער פֿערוואַנדערטער האָט פֿריהער פֿעררייעט, נאָר אויך וויפֿעל ער וואָלט שפעטער קענען מעהר פֿעררייענען לויט זיינע אייגענ- שאַפטען און די תנאים פֿון אָרט, וואו ער וואָהנט.

ווי אַבצוהיטען זיך פֿון סוּחאַטע. דער בעקאנטער היגי- עניסט וואָלאַלאַנד וואָרנט אַז מען זאָל אַכטונג געבען אויף די קינדער, אַז עס זאל שטענדיג זיין ריין ביי זיי די הענד, די פֿינגער און די נעז, שפֿילענדיג אויף דער ערד און אין זאַמד נעהמען זיי אריין אין זיך מיקראָבען, וועלכע בלייבען אין קערפֿער, אין ברענגען אָפֿט צו סוּחאַטע. די דאָזיגע קראַנקהייט ליעגט יאָה- רען לאַנג בעהאַלטען אין קערפֿער ביז זי וווייט זיך אַרויס. און דאָרדן וויל מען היט נישט אָב די קינדער זיי זאָלען זיך נישט וואַלגערען אין שטויב טרע- פֿען זיך אַ סך סוּחאַטניקעס אין פֿאַמיליעס, וועלכע האָבען קינמאָל נישט גע- ליטען אויף דער קראַנקהייט.

דייטשלאַנד. לופֿט באַלאַן פֿון גראַף צעפֿעלין. שוין לאַנג קלערען גרויסע חכמים און מעכאַניקער ווי צו מאַכען איין לופֿטבאַלאַן, אַז ער זאָל קענען פֿליהען וואוהין מען וויל, מיט דעם וויינד און געגען דעם וויינד. אַצונד שרייבען די צייטונגען אַז אַ דייטשער גראַף צעפֿעלין האָט נאָך 30 יאָהר אַרבייט אויסגעטראַכט אַזאָ לופֿטבאַלאַן, דער לופֿטבאַלאַן בעשטעהט אין דער פֿעראייניגונג פֿון 17 בעזונדערע באַלאַנען. וועלכע זענען אַריבערגעדעקט מיט אַלוימיניום. רך דורך פֿעל באַלאַנען איז דאָס פֿליהען זיכערער, ווייל אין פֿאַל ווען עס פֿלאַצט איין איינצעלנער באַלאַן פֿאַלט דער גאַנצער באַלאַן נישט אַראָב, דען די איבריגע באַלאַנען האַלטען איהם אין דער לופֿטען. צום באַלאַן זענען צוגעבונדען 2 שיפֿליך און אין יעדען שיפֿיל איז דאָ אַ מאַשינע פֿון 15 פֿערדעקראַפֿט וועלכע זענען ביכולת צו פֿיהרען דעם באַלאַן אויך געגען דעם וויינד.

אין פֿרידריכספֿעל האָט מען געמאַכט אַ פּראָבע מיט דעם נייערפֿונדענעם לופֿטבאַלאַן. באַלר ביי דעם אָנהויב איז די זאך נישט געראַטהען, דאָס אַנפֿילען פֿון באַלאַן מיט גאָז האט געדויערט אַנשטאַט 5 שעה — 25 שעה, מען האָט שוין געוואָלט די רייווע אָבלעגען. ווייל עס איז געווען אַ שטאַרקער וויינד, נאָר דער ערפֿינדער צעפֿעלין האָט דוקא געוואָלט פֿאָהרען, ער האָט זיך אָבגעזענעט און איינגעשטיגען אין דעם שיפֿיל צוואַמען מיט זיינע חברים. דער באַלאַן איז אויפֿגעשטיגען און איז געגאַנגען געגען וויינד, נאָר קומענדיג אין דער הויך פֿון 200 מעטער האָט ער נישט געקאָנט אויסהאַלטען די קראַפֿט פֿון וויינד, און איז געגאַנגען אַנשטאַט אין דרום קיין צפֿון-זייט. פֿלוצלינג האָט ער אָנגעהויבען אַראָב צו פֿאַלען ווייל עס האָט געפֿלאַצט איינער פֿון די באַלאַ- נען. ער איז אָבער נישט אַראָבגעפֿאַהלען מיט אַמאָל נאָר ביסליכווייז. דער באַלאַן איז אַראָב אויף דעם וואַסער און האָט זיך רוחיג געשטעלט אויף זיינע שיפֿליך. — דער לופֿטבאַלאַן איז אַלואָ געפֿלויגען געגען וויינד, נאָר די נסיעה בכלל איז נישט געראַטהען און מען דאַרף וואַרטען אויף נאָך אַ פּראָבע. חוץ דעם זאָנען מבינים אַז מען דאַרף נאָך פֿערבעסערען דעם באַלאַן אין פֿעל זאַכען.

דאס יתומ'ל.

געזאַנט שוין קדיש, זוהנעלע? — האָט געפֿרעגט מיט אַצערמליכ- קייט אין שטים חֵיה, די יונגע אַלמָנָה, איהר זעקס-יאָהריגען מִשְׁקָהִין. באַלד האַפֿט זי איהם פֿאַר אַ הענטיל, שטעלט איהם קענען זיך, קוקט איהם אָן עפֿים דרינגענדיג און מיט ליעבע, פֿערייכט דאָס היטעלע אויף זיין קעפֿיל — זאָל עס איהם גיט דריקען דעם שטערענדיל, גיט

לען כּדי אַבצוהאַלטען די רייכע לייט פֿון אַרויספֿאַהרען, נאר זיי האָבען זיך געגעבען אַ וואָרט אַרויסצופֿאַהרען פֿון רומעניען און וועלען זייער וואָרט מקיים זיין.

*

פּראַנקרייך. — אַרעדע פֿון דר. נאָרדוי. דעם 20טען יוני האָט די חברה „מבשרת ציון“ אין פאריז צוואמענגערופֿען א פֿער- זאַמלונג כּדי אויסצוהערען א פֿאַרטראַג פֿון נאָרדוי. די אסיפה איז געוואָרען געעפֿענט דורך דר. אלכסנדר מאַרמאָרעק, וועלכער האָט פֿאַרגעשטעלט די קריטישע לאַגע פֿון די רומענישע יודען און גערופֿען יעדען יוד בעזונדער ער זאָל ביייהלפֿיג זיין אינזערע אַינמאָל ברודער אין וויער אומגליק. נאָכדעם האָט דר. נאָרדוי געהאַלטען אַרעדע וועגען „די אויפֿגאבען פֿון ציוניזם“. דער רעדנער האָט אָנגעהויבען מיט דעם, אַז די רומענישע יודען האָט געטראָפֿען דאָס אומגליק פֿלוצלינג, אומגעריכט. 250.000 ביז 300.000 האָבען זיך נאָך פֿאַר אַ קורצער צייט איינגערעדט, אַז זיי האָבען — ווען נישט קיין ויכער היים — אָבער דאָך אהיים. מיט אינמאָל איז די ערד ווי איינגעזינקען אונטער זייערע פֿיס און זיי הענגען אין דער לופֿטען. ביי אַזא שרעקליכען אומגליק איז די פֿראַגע: ווי פֿעהאַלטען זיך די איבריגע יודען צום אומגליק פֿון זייערע ברי- דער? די רומענישע יודען, וועלכע געהען אויס פֿאַר הונגער, געהען אוועק פֿון לאַנד צו פֿוס. די וואַנדערער דערוועקען דאָס רחמנית אפילו פֿון קריסטען, און אומעטים וואוהין זיי קומען שענקט מען זיי אַ קרעכץ, נאכטקויג-טיר און אביסיל עסען. אָבער ווי שטערט עס מיט אונזערע יודען? האָבען זיי אויך מיטלייד מיט זייערע פֿערוואַנדעלטע ברודער? אין סטאַניסלאָו, דערצעהלט מען אונז, האָבען די יודען זיך געסמאַרעט אַז מען זאָל די רומענישע יודען נישט אריינלאָזען אין שטאָרט. וויל זיי קענען פֿערשלעפען אַ קרענק. דער פֿאַל איז נישט געווען קיין איינציגער: אַ יודישער דעפוטאַט פֿון רייכסטאג אין בודאַ- פעסט (אונגאַרן) האט פֿאַרגעלעגט, אַז מען זאָל פֿאַרשילעסען פֿאַר יודען די אונגאַרישע גרעניץ; אין וויען האָט די יודישע קהלה זיך וועניג אומגעקוקט אויף די רומענישע עמיגראַנטען, וועלכע זענען געקומען אהין מחנות-וויין, און אין לאַנדאָן האָבען זיך געפֿונען עטליכע בעלי צדקה, וועלכע האָבען גע- וואָלט צוריקשיקען די עמיגראַנטען קיין רומעניען אויף זייערע הוצאות... אייניגע פֿון אונזערע מתנגדים זאָגען נאָר אַז דער ציוניזם איז „זלריג אין דער רומעני- שער עמיגראַציאָן, די רומענישע יודען זענען ביז אהער געלעגען רוהיג און שטיל געליטען. די ציוניסטען האָבען זיי איינגעגעבען אין עהרענגעפֿיהל, איינגערעדט, אַז מען דאַרף זיך נישט ראַזען טרעטען מיט די פֿיס, אַז מען דאַרף זיך בעפֿרייען מיט אייגענע כחות נישט וואַרטענדיג אויף פֿרעמער הילף, און — דער עולם האָט אָנגעהויבען צו וואַנדערען. אויף אַזעלכע בעשולדיגונגען קען איך אײַך — זאָגט דר. נאָרדוי — נור איינס ענטפֿערען: עלענדע! ווייסט איהר דען נישט, אַז מיט דער דאָזיגער בעשולדיגונג גיט איהר אונז אָב דעם שענסטען כבוד? עס איז מאַקי אמת, און מיר ריהמען זיך דערמיט; מיר האָבען אויפֿגעוועקט איי האַרץ פֿון די יודען דעם חשק צו פֿרייהייט, מיר האָבען אויפֿגעפֿרישט אין זי דאָס געפֿיהל צו דערקלערען וויער מענשיכען ווערט, מיר דאָבען זיי אויפֿגע- רודערט צו טהון און צו שאַפֿען, און געלערנט: צו ראַנגלען זיך פֿאַר וויער פֿאַלק און פֿאַר זייער צוקונפֿט! דאָס שאַפֿען פֿון אַ מאַראַלישער אחרות פֿון יודענטום, דאָס אויפֿלעבען פֿון דעם יודישען פֿאַלקס-געפֿיהל, און דאָס איינריכ- טען פֿון איין אָרגאַניזאציע וועלכע זאָל שטענדיג טראכטען וועגען אַ צוועק, דאָס איז די זאַכען וועלכע פֿעהלען אונזערע רומענישע יודען און פֿאַר וועלכע זיין מוזען טייער בעצאָהלען!

*

ענגלאַנד. די רומענישע עמיגראַנטען אין לאַנדאָן. די לעצטע צייט האָבען אסך יודישע עמיגראַנטען פֿון רומעניען גענעכטיגט אין די גאסען פֿון לאַנדאָן, מיט עסען האָבען זיי פֿערוואָרט די יודישע ארביי- טער, שוסטערס און שניידערס. עס איז געווען שען צו זעהען ווי די ווייבער האָבען זיי געטראָגען עסען פֿון אַלע זייטען, די — אַ טעפֿיל קאווע, די אנדערע — אַ קריג מילך און נאָך איינע — אַ שטיק ברויט.

בערך הונדערט עמיגראַנטען האָבען זיך צוואמענגעקליבען פֿאַר דער וואָהנונג פֿון דער וואָהלטהעמיגער חברה באַאָרד אָף גאַרדענס און פֿערלאַנגט הילף. דער סעקרעטאַר פֿון דער חברה היסטעפּאני איז אַרויסגעגאַנגען צו זיי און געבעטען זיי זאָלען זיך פּאַנאַדערן געהען; ער האָט צוגעזאָגט אַז דער קאָמיטעט פֿון דער חברה וועט בעטראכטען יוואָס מען קען פֿאַר יעדערען טהון. דער עולם איז אָבער געבליבען אויפֿן אָרט, ביז פּאָליציע האָט זיך אריינגעמישט און ציטריבען די עמיגראַנטען, דער סוף איז געווען, אַז די חברה האָט נישט געהאַט קיין אנדער הילף פֿאַר די עמיגראַנטען ווי זיי ראטהען צוריקפֿאַהרען קיין רומעניען. נאָר אייניגע האט מען געגעבען אויף הוצאות צו פֿאַהרען קיין קאַנאַדאַ.

אלגעמיינע וועלט נייעס.

רוסלאַנד. = עס איז בעשלאָסען געוואָרען פֿון דער רעגירונג צו מאַכען אין מיניסטעריום אַ בעזונדערע אָבטהיילונג פֿאַר ענינים וועלכע זענען

נאנצע נעכט געזעסען ביי איהר ווינעל, האָט זי אָבעראַשעוועט...

— בריינג מיך נישט, לעבער נאָט, יעצט צו אַזוינס! —

אַהן איהם יעצט וועט זי דאָס געוויס גאָר נישט אויסהאַלטען...
און נאָך טונקלער ווערען די אויגען, מעהר חֲשֵׁך, קאַנטיג, האָט
זיך איהר אויף דאָס האַרץ געלענט...

— זעה, מאַמע, זעה! — האָט משקה אויסגעשרינען מיט שטאַלן
געמישט מיט אינפֿעט, און מיט רייזן האָט ער געדערהט זיין קליין פֿויס-
טעלע, אָננעפֿילט מיט "בערעליך" (תִּשְׁעָה-בָּאָבִידִנֶע שיישקעס) — אַ האַ-
טאַקע! —

די מוטער האָט יעצט אַ היבשע וויילע גאָר מיט קיין ריהר אפילו
נישט געענטפֿערט אויף זיין אויסרוף; ער האָט עס בעמערקט און האָט עס
רעכט בענוצט פֿאַר זיין וואונש. אין דער שטיל, אויף די שפּיצען פֿינגער
גנבֿעט ער זיך אַוועק הינטער איהר — ס'וילט זיך איהם שוין לאַכען,
שטאַרק לאַכען, נאָר קוים, קוים האַלט ער זיך איין — ער דערהט איין
דער מוטער אין די האַר "אַ בערעלע" — דאַמאַלס הויבט ער אָן הויך
טאַקע, פֿריי און לוסטיג צו לאַכען. — אַך, שקאַציקל קלייניקער —
קנייפט איהם אָן די מוטער אַ בעקיל — דו ווייסט שוין אויך אַלע שטיק? ...
וואו האָסטו דאָס גענומען? ... אַזא "וויזליגעל"...

— אין בֵּית-מִדְרָשׁ מאַמע... ביי יויבע מאַשעס...

— לויבע מאַשעס וועט איהם געבען... רייצט איהם די מוטער —
לויבע איז דאָך שוין אַ גרויסער — שפּיעלט ער מיט דיר אויך, וואָס?
אַדע האַבען דאָך דיר פֿיינט...

— ניין, אַיע האָט...

ווארום האָב איך דיר אַזוי פֿיינט?

— ניין, אויבעט האָט...

— איך האָב עס דיר ווען געזאָגט אַזוי - אַה? —

— ב'ווייס...

און ער שאַקעלט צו אַזוי מיט'ן קעפּיל, וואָס עס ווייזט, אז קיי-
נער וועט איהם נאָר נישט איינרעדען קיינמאָל אַנדערש.

די מוטער דריקט איהם צו זיך און קושט איהם לאַנג און לעבליך.
— זעה-זשע, זעהנעלע, איך וועל דיר האַלט האַבען — אַלע
וועלען דיר האַלט האַבען — נאר היט אָב דעם קדיש נאָך דיין יונגען
פֿאַטער...

— האַטש דאָס זאָל איך "איהם" קאָנען פֿערשאַפֿען... זאָגט די
פֿרוי פֿאַר זיך, הויבענדיג די אויגען צום סטעליע.

— פֿערשפּיעל זיך גוט, זעהנעלע טייערער, אויף דער גאָס, אויפֿן
שוהל-הויף, ווען מען דאווענט אין שוהל... יא, זעהנעלע? —

דאָס קינד האָט ערענסט צו געשאַקעלט מיט'ן קעפּיל.

די מוטער נעמט דאָס קינד נאָך געהנטער צו זיך און נאָך ווייכער
מיט מעהר אָננסט אין שטים רעדט זי צו איהם.

— היינט איז, זעהנעלע, תּשעה-בָּאָב, היינט וועלען אַלע יודען
זיצען אין שוהל אויף דער ערד — היינט איז אַ גרויסע קלאַנג... ווי
פֿישעט דיין מוטער. האָט געקלאַנגט נאָך דיין פֿאַטערס טויט: איז זי אויך
אויף דער ערד געזעסען... (זי וואַגעלט מיט'ן קאָפּ, זי גלאַטשעט מיט די
אויגען אַזוי) — זאָלסטו זיך, זעהנעלע, למען-השם מיט די "בערעליך" נישט
וואַרפֿען, מען טאָר נישט ביי אַזא גרויסען חורבן...

וואַרט אָב קדיש, און קום שוין צוריק, זעהנעלע — זעה מען זאָל
דיר נישט אַ שטויס טהון, נישט אַ קלאַפּ טהון, קללילה...

דאָס יונגעלע האָט שוין די לעצטע ווערטער גאָר נישט געהערט, ער
האַט שוין אויסגעלאַטשעט זיינע גרויסע בלאָהע אויגעליך מיט אַ שרעק,
מיט אַ שרעק פֿאַר אַזוינס, וואָס זיין יונגעס מוחל קען עס גאָר נישט בעגריי-
פֿען... ער האָט נור ריכטיג פֿערשטאַנען, אַז מען פֿערזאָגט איהם נישט צו-
שפּיעלען זיך מיט די "בערעליך", — און דאָס האַרציל האָט איהם עפּים
אָנגעהויבען צו פרעסען פֿאַר באַנג — וואָס מען טאָר נישט... די "בערע-
ליך" — ער קוקט אויף זי אין זיין הענטיל, און זי ווערען איהם שוין
מאוס... שוין גאָר אַוועק פֿון זי דער חן — וואָס איז דאָס פֿאַר אַ "בער-
רעליך" — ווען מען טאָר זיך גאָר מיט זי נישט וואַרפֿען... פֿע! ...

בעהאַלטען זיינע לעבעדיגע אויגעליך — און הויבענדיג דאָס היטעלע,
גלעט זי זיינע געדיכטע בלאָנע הערליך.

דאָס קינד שטעהט געדולדיג, ווי איבערנעגעבען אין זיכערע הענר,
און באלד שיקט ער פֿון זיינע לעבעדיגע אויגעליך שטאַלציגע און לעבע-
פֿאַלע בליקען צו דער מוטער און ענטפֿערט: געזאָגט, מאַמע, געזאָגט
קדיש!...

ער רייסט זיך שוין אַרויס פֿון דער מוטערס האַנד, שפּרינגט אַוועק
איבער דאָס קליין, אַרים געמעבלירטעס צימעריל.

— "אַהא טאַקע, איך זאָג קדיש!..." שיינט דורך זיין יונגען מוחל
דער שטאַלציגער געדאַנק, און ער שפּרינגט טאַקע מיט האַסט, לייטיש
גאָר.

די מוטער קוקט אויף איהם מיט לעבע, געהט איהם נאָך, זי
זאָגט:

"ביסטו ביי מיר אַ לעבער ווען טאַקע אַ טהייערער! —"

זי פֿערהאַפט ווייטער דאָס פֿריי יונגעלע אין די הענר אַריין, בויגט
זיך ניעדעריג ביז צו איהם, קושט זיין בעקיל, זיין מוילכיל און קעפּיל,
אפילו דאָס היטעלע — וואו זי טרעפֿט נור; זי קושט דאָס קינד, קי-
צעלט איהם, און דאָס קינד וואַרפֿט זיך מיט זיין גאַנץ קערפֿעריל און
לאַכט, הילכעט, לאַכט און איז צופֿריעדען...

— הע-ע-ע!... קלינגט און צוגיעסט זיך זיין די-זויס קולכיל.

די מוטער געהמט דאָס קינד צו זיך אויף די קניע און קוקט איהם
אין די אויגעליך אַריין, אין פֿנימל, און גלעט נור דאָס קעפּיל, גלעט
נור אַ הענטיל...

— ווי וואַרעם, ווי אָנגענעהם איהר איז! —

איהר פֿנים פֿאַרבט זיך העל פֿון לעבע צו דעם קינד, פֿון נחת
פֿאַר די אַלע מתנות, וואָס ער האָט פֿון גאָט: אַזוי שטען, אַזוי קלוג און
ריהרעוודיג! — "גאָר קאַפּינע יער" — איהם צו לאַנגע יאָהר! —

און עס מישט זיך צו אַ טונקעלע פֿאַרב אין איהר נחת — אין
נעבעל ווערט געהילט איהר פנים... "ער"... פֿאַרוואָס האָט דאָס קינד קיין
פֿאַטער נישט, און זי...?"

— האָסטו גוט געזאָגט קדיש, זעהנעלע? — פֿרענט זי אַזוי האַרציג.

— גאָי גוט, מאַמע... איין עב יוד: ווי אַ גרויסע... הויך, מאַמע,
געזאָגט... ריהמט זיך דאָס יונגעלע און אַרבייט גנבֿהייט מיט אַלע זיינע
געזיכטיגע.

די מוטער דריקט דאָס קינד אין איהרע אַרעמס, טויליעט איהם
צו איהר ברוסט, קושט איהם און גלעט...

דאָס יונגעלע שלידערט עפּים אונגעדולדיג מיט די פֿיסליך, ער
בעפֿרייט זיך, שטעלט זיך אויף דער מוטערס קניע, מיט די הענטליך האַפט
ער איהר אַרום דעם קאָפּ, בויגט איהם צו זיך און קושט און בייסט אין
איהרע ביידע יונגע, נאָך פֿרישע באַקען...

— אַך, טויגעניכטס — ברענגט די מוטער אַ טענה — איך האָב
"איהם" פֿיינט, און "ער" קושט מיך גאָר... שטען אַזוי, אַה? ...

דאָס יונגעלע דריקט אַ פֿויסטיל, מאַכט גאָר אַ ביידע מינע און
האַפט אַרום די מוטער נאָך האַסטיגער, און קושט זי נאָך הייסער.

— "ניין! — זאָגט ער צולעצט: דו האָסט מיך האָט, מאַמע,
האַט" — און זיין בליק פֿול זיכערהייט...

דאָס יונגעלע האָט זיך שוין גאָר בעפֿרייט פֿון דער מוטער, האָט
זיך לעבעדיג אַראָבגעגליטשט און אַראָב געשפּרונגען צוזאַמען פֿון דער
מוטערס קניע, ער איז שוין אויף דער פֿאַדלאַגע און פֿערנעהמט זיך מיט
זיין קעישענע גאָר טיעף זינענדיג. יא, אין קעשענע האָט ער היינט אַ
גרויסען אין אַ וויכטיגען פֿאַרנעהם! —

דער מוטערס אויגען האַבען נישט מעהר צוגעזעהן פֿאַר זיך דאָס
לעבעדיגע שענע קינד — זיי האַבען געזעהן — דעם "חורבן" ביי דער
יונגער פֿרוי אין האַרץ... איין עלענדעס יתומל... זיין יונגער פֿאַטער ליגט
אין הושבֿדיגען קבר... שמואל — נאָך אַזא שמואל'ן וועט זי נישט גע-
פֿינען... ווי הצטֿרכֿוועט מען דאָס אָבער די עופֿעליך? — פֿון איהרע
נייטהעריי קען מען נור צודאַרט ווערען... "ער"... אַז "ער" האָט געלעבט
און רבקהלע איז — נישט היינט געדאַכט — געלעגען קראַנק, איז "ער"

משקה האָט אַלץ זעהר געלאָבט.
ווען די מוטער האָט שוין בעקומען דאָס „בערעלע“, דאָמאַלס
האָט ער שוין נור געשמייכלט, געמענדיג זיך ווייטער פֿאַר די
זעלבע אַרבייט... ער גנבֿ'עט זיך צו דבורה'לע, אונטערוועגענס שיקט
ער גנבה'שע בליקען צו דער מוטער: „זאָל זי ערלויבען... זאָל זי
שווייגען... נאָך איינע... איינע נור... שעה וועט זיין“...
עפֿים רעדען אזוי זיינע בליקען.
די מוטער ענטפֿערט אויף אלע גאָר איינס און דוקא הויך:
„מען טאָר נישט, מען טאָר נישט, זעה!“
ער געהט אָבער ווייטער, זיין הענטיל מיט אַ בערעלע איז גע-
שטרעקט פֿאַראַוויס... דבורה'לע שרייט: מאַמע אַי! — משקה —
„קאפֿיישקע!“ די מוטער פֿערזאָפֿט איהם: אַהא אָט ביסטו...
זי גלעט איהר, האַלדזט און רעדט מיט איהם מיט הסברה:
— מען טאָר נישט, זעהנעלע, מען דאַרף נישט—וואָס איז דאָס
פֿאַר אַ שפּיעל? —
נאָך איינע—בעט ער זיך: נאָך איינע! —
— מאַמע! — שרייט שוין דבורה'לע.
— נעה, זעהנעלע, בעסער אין שוהל—וועסטו זיין גאָר אַ-
וואהלעס קינד... נעה, זעהנעלע, וועסטו זאָגען קדיש! — זי קוישט
איהם.
— זאָלסט זיך דאַרטען זעצען אויף איין אָרט, נעבין איין
עלטערן וועמען (אַ טרויערקייט בעדעקט ווידער איהר געזיכט) זעין
זיך שטיל...
זי דערמאָנט שמואל'ן, און קוישט דאָס קינד אזוי צערטליך,
מיט צער און מיט טרעהרען...
— זאָג אָב קדיש, און קום שוין צוריק, זעהנעלע... לאָז דאָ
איבער די בערעליך, ביי מיר—מען טאָר היינט נישט...
נאָר דאָס יונגעלע שאַקעלט מיט'ן קעפּיל אויף ניין — דאָס
נישט, ער האָט אפילו פֿערליינט אַ הענטיל אין קעשענע, אלס אַ
שמירה פֿון אַ בעפאל אויף די „בערעליך“, און רוקט זיך צו דער
טיהר.
— געהסטו אין שוהל, זעהנעלע? —
ער שאַקעלט מיט'ן קאָפּ אויף יאָ.
— פֿערגעס נישט, זעהנעלע: זאָלסט גוט זאָגען קדיש...
— „קלייניקער יתומיל, יונגיקער קדשניקיל!“ — בעדויערט די
מוטער מיט קלעמונג אין דער מהשבה.
און משקה איז שוין ביי'ן שוהל-הויף. עפֿים ווערט איהם
גאָר, גאר אומעטיג: די פנימער זענען ביי אלעמען אזוי ערנסט און
טרויעריג, מען האָט געוויס מיט געוואלד עפֿים אַוועקגענומען פֿון
זיי, פֿון די יודען, וואָס שטעהען דאָ אויף דער גאָס, גאָר אָהן שטיי-
וועל, אין זאָקען נור, אלע מיט קליינע „סדרות'ליך“ (קינות) אין
דער האַנד. קיינמאָל פֿאַר מעריב איז גאָר נישט אזוי... די מאַמע האָט
נאָך געזאָגט, אַז אלע וועלען היינט זיצען אויך דער פֿאַרלאָנגע... די
אלע יודען וועלען דאָס באַלד געהן זעצען זיך אויף דער פֿאַרלאָנגע
אין שוהל — אַי, ווי וועט עס זיין?.. ס'איז אזוי שרעקליך, שוין
דערדיג?..
האָ? — אין די פֿאַרקאָנעס פֿון הויף זענען אויך צערשטערט,
ניטאָ די ברעטער... היים בערעס האָט שוין היינט נישט, וואו צו ווייזען
זיין קיניג—אַריבערגעהן די אויבערשטע שמאלע ברעט פֿון פֿאַרקאָן...
צערשטערט דער פֿאַרקאָן, און אָט זעהט זיך פֿון דאָנעט „זיימינקעס“
הויף... דער שוהל-הויף און „זיימינקעס“ הויף געסען זיך צוזאַמען
צונויף אין איין חשך... נעבען „זיימינקעס“ הויף איז דאָ אַ בלאָטע,
פֿון דאַרטען הויבט זיך, ציהט זיך אַהער אַ שוואַצע המאָרע, פֿון
דאַרטען טראָגט זיך עפֿים אל-די-שרעק אויף דאָס יתומיל... איהם
ווילט זיך וויינען... צוגעהן צו וועמען, אָנגעמען פֿאַן דער פאלע אָט
דעם אלטען יודען און בעהאלטען זיך הינטער איהר... קיינער, צווישען
דעם גרויסען עולם היינט, בעמערקט איהם גאָר נישט, און דאָס קלעמט
איהם זעהר דאָס האַרצעלע... ער וועט לויפֿען אַהיים, צו דער מאַמע...

און ער קוקט — און ער זוכט... וואוהין — דאָכט זיך — זענען
עס פֿערשוואַנדען אָט יענע שענע, פֿרעהליכע „בערעליך“, אַזוינע גריי-
נינקע, מיט שפּיצעליך, שטעכינע — מען וואַרפֿט זיי וועמען אין די
האַר אַריין קען מען לאַכען. לאַכען: יענעם שטעכט זיך, און מען
לאַכט... וואו זענען זיי — מיט זיי האָט מען זיך געקאָנט — געמאָנט
זיך שפּילען, וואַרפֿען זיי. לאַכען... אַך, אין האַנד ביי איהם יעצט...
זענען גאָר אומעטיגע אַזוינע, וואָס מען טאָר. זיך מיט זיי גאָר נישט שפּיער-
לען — „זיי“ וועיון זיצען מיט די אלע יודען אויף דעם יעד... און
משקה'ן טהוט עס באַנק, ער ווערט אַלץ אומעטיגער, אין די אויגעליך
ווייזען זיך אַזש טרעהרען...
זיין פֿויסטיל האָט זיך, גאָר אָהן זיין ווילען, אַלץ ברייט אויסגע-
עפֿענט אַ דריי „בערעליך“ האַבען זיך אַראָב געקליקעלט, איינס נאָך אַנ-
דערם, געפֿאַלען שטיר אויף די פֿאַרלאָנגע — משקה האָט עס צוגעקוקט
גאָר אָהן פֿערדרוס, איהם האָט עס גאָר נישט געאַרט, נישט געריהרט, נאר
פֿון דער ווייטענס האָט ער זיך מיט זיי געזענענט מיט גאָר אַ טרויעריגן
בליק...
— געבען דיר עסען, זעהנעלע? — וועסטו נאָך דעם געהן שוין
אין שוהל—האָט די מוטער פֿאַרגעלעגט מיט אַ קויש.
משקה האָט געשווייגען...
ער האָט בעקומען די געוויסע מאכלים פֿון דער סעודה-
מפסקת—ער, משקה'לע, איז דאָך יעצט דער איינציגער מאַנזביל אין
דער געזונד ביי דער יונגער אלמנה! — און די יונגע פֿרוי קוקט איהם
אין מויל אַריין, ווייזט איהם אַלץ אויף, ווי בעסער צו עסען, לע-
רענט איהם, ווי אַ קינד, נאר זי פֿערטראָנט דאָך נחת פֿון זיין סעודה,
ווי איין ערוואַקסענער מאַנזביל וואָלט עס געכרויכט, זי שטאַלצירט:
אָט וועט ער אויפֿוואַקסען, וועט זיין אַ יוד, ווי גאָט וויל האַבען! —
זי דערמאָנט זיך אויף שמואל'ן ביי דער סעודה-מפסקת פֿאַר
אַ יאָהרען, און עס קלעמט איהר דאָס האַרץ...
פֿון גאָס פֿון שפּיעלען איז מיט האַסט אַריינגעלאָפֿען דבורה-
לע.
— עסען! — האָט זי באַלד געפֿאַדערט, ווי זי האָט נור בער-
מערקט משקה'ס סעודה. די מוטער האָט איהר שוין דאָסזעלבע
דערלאָנגט, נאר גאָר מיט וועניגער צערעמאָניע, פֿערשטעהט זיך: דאָס
איז דאָך נור אַ מיידל! זי האָט זיך געשטעלט הינטער איהר און
געגלעט איהרע ברוינע גרייזליך... משקה'לע האָט עס בעמערקט,
און איהם איז אַ מהשבה אַריינגעפֿאַלען, וואָס האָט איהם ערמאָנטערט
פֿיעל מעהר, ווי די סעודה. ער האָט שוין צוגעהאַפֿט אין עסען,
דער פנים האָט איהם אָנגעהויבען צו לייכטען, נאר ער ווערט ווייטער
אומעדיג, ער קוקט אויף די מוטער און ווערט אַלץ מעהר יאוש'דיג...
„מען טאָר דאָך נישט“...
די מוטער האָט ערגיין אָבגעטראַטען—משקה ווערט מונטער-
רער: „דאָ מאַג מען, דאָך נישט אין שוהל...“
ער איז שוין אויף דער פֿאַרלאָנגע, ביי איהם אין הענטיל איז
שוין אַ בערעלע, באַלד איז ער טאַקע פֿערשטעקט ביי דבורה'לען
אין די געדיכטע גרייזליך—און אָט לאַכט ער, קאכט און פֿערגעהט
זיך...
דבורה'לע האָט עפֿים אָנגעשפּירט, עפֿים אָנגעטאַפֿט אויפֿ'ן
קאָפּ, און האָט אויסגעשריען מיט אַ פֿיסק: אַ—אי, מאַמעניע! —
וואָס איז? — האָט די מוטער זיך שוין אָבגערופֿען, פֿון דער
ווייטענס מיט שרעק.
— אי, מאַמעניע! — האָט דאָס מיידל געשריגען נאָך שוועריגער
און מיט די הענטליך אָנגעוויזען אויפֿ'ן קאָפּ. משקה האָט געקייכט
און מיט עפֿים מאַדנע פּחדנות האָט ער געקוקט אויף די מוטער. זי
האָט זיך שוין אָנגעשטויסען, וואָס דאָ איז. זי האָט אַרויסגעקראָנען
דאָס „בערעלע“ פֿון דבורה'לעס געדיכטע גרייזליך, דערביי האָט זי
צוגערעדט: אַך, שקאַציקל קליינינקער—אַה! דבורה'לע האָט זיך
זעהר געקרימט און געבייזערט, געהורט אַלץ מיט אָנגעבלאָזענע ליי-
פּעליך: „משקה—קאפּיישקע“...

הא?—שטיל...
שטיל—ווארפען זיך איהם אן יודען פון דער זייט, און איהם
דאכט זיך אז די מאמע זאגט:
—זאג, זונדעלע, קדיש, וועל איך דיר האלט האבען...
און ער זאגט:
—י-ת-ג-ד-י וית-ק-דש שמה יאבא...
און אין שוהל איז געווארען א געפאטשעריי, אה, אה! אין
מיטען קינות—וואסער שייגאין איז דאס, הא?, אה, אה!
—דאס איז דער יתום'ל — האבען געענטפערט די נעהנטערע
צו איהם.
און דער יתום'ל ארומקוקענדיג זיך, האט זיך ביטער צו-
וויינט...
ליבמאן לעווין.

דער חורבן.

(ענדע)

אברהם זאגט דאס ווייטער געזאגט:
—גאט, דו גרויסער גאט, וואס צו דיר געהערט די ערד מיט
די הימלען, געדיינק נור ווי איך האב מיך אויפגעפיהרט שטענדיג גוט
און עהרליך. הונדערט יאהר בין איך אלט געווען, ווען שרה מיין
ווייב האט געבאָרען אונזער זון יצחק. מיט שווייט, מיט שרעק האב
איך אויסגעהאָרעוועט און ערצויגען דאָס ציטריגע קינד, דערלעבט
נחת, דער זון איז שוין אלט זיבען אין דרייסיג יאהר. מיט איינמאל
זאגט גאט צו מיר:
„נעם דיין זון און זיי איהם מיר בקריב פאר א קרבן אויף
א בארג וואו כזויל דיר אָנווייזען. און איך בין אויפגעשטאנען גאנץ
פריה, נישט גערעדט א וואָרט, ווי א אַכזר נישט געהאט קיין רחמנות אויף
מיין בן-יחיד, ווייל כהאָב דיר געוואָלט פֿאַלגען. דריי טאָג האָב איך
געפֿיהרט דעם קרבן, ביז מיר זענען געקומען אויפֿן באָרג. מיט מיינע
אייגענע הענד האָב איך געבויט דעם מזבח, אליין אונטערגעלעגט
האַלץ, פֿרייוויליג געבונדען יצחק'ן, אַרויפגעלעגט מיין קינד אויף די
האַלץ פֿון מזבח, אָהן א טרעהר, אָהן א זיפֿין, האָב איך, אלטער
פֿאַטער, גענומען דעם מעסער, צו שחטן מיין איין איינציגען זון...
אזוי געטריי האָב איך דיר, גאט, געדינט און היינט האָסט דו, גאט,
פֿערגעסען אפילו די עקדה און ווילסט נישט רחמנות האָבען אויף מיינע
קינדער? :

יצחק האָט זיך אויך אָנגערופֿען:

—און איך האָב שוין גאָר קיין זכות נישט? אז מיין פֿאַטער,
אברהם האָט צו מיר געזאָגט: „אַלֵּהִים יִרְאֶה לֹא הִשָּׁה לְעוֹלָה בְּנִי“
גאט וועט שוין צושיקען א שעפסיל אויף א קרבן, האָב איך באלד
פֿערשטאנען אז דאָס שעפסיל מיינט מען מיך, פֿונדעסטוועגען האָב
איך נישט מורא געהאט פֿאַר מיין לעבען, אליין אַרויף אויף דעם מזבח,
זיך געלאָזט בינדען ווי א בהמה, פֿרייוויליג זיך געלעגט אויף די האַלץ
און אויסגעצויגען די האַלץ צום מעסער, אַבי צולעב, צושהן אונזער
גאט, בין איך נישט ווערטה וועניגסטענס דערפֿאַר, דו זאָלסט היינט גאט
רחמנות זאָבען אויף מיינע קינדער און זיי אויפהערען צו שטראָפֿען?
יעקב אבינו האָט זיך אויך אָנגערופֿען:

—איך בין געווען א קנעכט ביי לבן הארמי, צוואַנציג יאהר
בין איך געווען ביי איהם אין שטוב און אָן גאט נישט פֿערגעסען, ווער
נאָך ווייט עט אזוי גוט ווי דו, אונזער בורא, וויפֿיעל איך האָב געליטען
אין דעם הויז פֿאַר מיין גלויבען, זומער האָט מיך געברענגט די היטין
ווינטער די קעלט, אז כִּיבִּין שוין געגאָנגען אַ היים צו מיינע עלטערן,
האָט מיך דער ארמי נאָכגעיאָגט ווי א גנב, און כִּיבִּין געווען אין גרויס
געפֿאָהר, ווייל איך האָב זיינע געצען, די תִּרְפִּים מיטגענומען, כדי ער
זאָל נישט קענען דינען קיין עבודה-זרה, אין דערוועגענס איז מיך בע-
פֿאַלען מיין ברודער עשו און האָט אַגעוואָלט טויט שלאָגען מיך און
מיין הויזגעזינד, דעמאָלט האָב איך געמוזט אלץ אָנווענדען די קינדער
צו ראטעווען פֿון טויט, וויפֿיעל יסורים האָט עס מיר געקאָסט ביז

פֿלוצלינג לויפֿען אלע אין שוהל אַריין, מען שטויסט זיך —
„שוין צייט, שוין צייט!“ — הערט זיך.
ער שפּאַרט זיך אויך אַריין, ער קוקט און קוקט,
מען ויצט טאָקע אויף דער פֿאַרלאָגע, אויף ברעטער, אין די
הענד האַלט מען אנגעצונדענע ליכט... מען דאַרף היינט האָבען
ליכט? — וואָלט ער אויך בעטען ביי דער מאמע א ליכט — די
ליכט וואָלט ברענגען ביי איהם אין האַנד... „א סדור'ל“ אויך
האָט ער בעדאַרפֿט היינט — אלע זענען מיט סדורים'ליך...
זעין זיך, יונגעלעך, גיט איהם א יוד א ציה א ברעג פֿון די
הויזעליך, דו זאָגסט, דאכט זיך, קדיש—וואָרט, שפּעטער וועסטו
זאָגען...
ער זעצט זיך, מען פרעסט איהם איין, די פֿייערליך אין דער
געדער ברענגען איהם די אויגעליך, ער רייכט זיי אלץ מעהר, און
קוקט זיך אַרום... די מאמע איז אויך אמאָל געזעסען אויף דער
פֿאַרלאָגע, ליכט האָבען געברענגט — זי האָט געוויינט, דער טאטע
איז געשטאַרבֿען... און דאָ?.. דאמאלס האָט מען איהם קאנפעט-
ליך געגעבען... ענג, ענג איז אַרום, ער קען זיך נישט א קעהר טהון,
היים, שווייט גיסט פֿון איהם, ער איז פֿערמאטערט... עס וועט נאָך
געווערען אזוי: דער בעל קריאה מיט די גראָהער באָרד לייגענט
היינט עפֿים גאָר אומעטיג, ווי ער קלאָגט זיך אויף עפֿים, און דער
קול איז אויסגעצויגען. אלע קוקען אין די סדורים'ליך, ער קוקט
פֿאַרויס, ביי די זייטען, און הינטער זיך אלץ דאָסעלבע: יודען
אויף דער ערד, סדורים'ליך און ליכט, פֿייערליך... אלע קוקען,
הערען, שאַקלען מיט די קעפֿס און זיפֿצען...
אלע טאטעס זענען דאָ—וואו איז זיין טאטע?—געשטאַרבֿען...
זיין טאטע ויצט נישט אויף דער פֿאַרלאָגע, האַלט נישט קיין סדור'ל
אין דער האַנד און גיט איהם נישט צו האַלטען דאָס ליכטיל — זיין
טאטע איז געשטאַרבֿען... מען שליסט צו די אויגען, ווי מען שלאָפֿט
איין—דאמאלס שטאַרבֿט מען...
איז אויך אזוי אומערדיג...

ער שוידערט און שליסט אויך צו די אויגען...

און דאָס יתום'ל מיט די צוגעשלאָסען אויגעלאָך ויצט שוין
נישט דאָ אויף דער פֿאַרלאָגע — ער ויצט טאָקע אין דער היים אויפֿן
קאנאפֿ, נעבען איהם ויצט א הויכער יוד, נישט איהם א שוואַרצען
שטעקיל אויף צו שפּיעלען... נישט איהם „אפּאָס“ רייכערען, אז ער
בעט... אי, ווי ער רייכערט!—ער פֿערהוסט זיך, ער פֿערוואַרפֿט דעם
און בעט אַנאָנדער „פּאָס“... פֿון יענעם וועט ער נישט האַלטען... נישט
מען איהם א קאנפעטיל... א רויטער קאנפעטיל, ווי דאָס פֿייעריל...
דער טאטע איז אויך אַרויטער... א סך יודען קומען צו זיי-בלויזענקע
יודען מיט רויטע פֿייערליך, — זיי ווילען זיך זעצען אויף דער
פֿאַרלאָגע און וואַרפֿען זיך מיט בערעליך — לאָזט זיי דער טאטע
נישט...
—פּיאַן דאך בוינקאָך (ביינפלאַך)—שרייט אויף זיי זיין טאטע—
מען טאר היינט נישט שפּיעלען...
—מיט „בערעליך“ מאג מען...
איהם ערלויבט דער טאטע... ער גיט איהם „בערעליך“ א פֿולע
רויטענקע, בלויזענקע... געוואַרפֿען דבורה'לע—אלע יודען לאַכען, אלע
לייכטען צו מיט זייערע ליכט, געפֿונען דאָס בערעלע אין איהרע
האַר... אי, וואָס פֿייערליך!.. איינער קריכט איהם אין אויג אַריין...
די מאמע פֿערלעשט יענען פֿייעריל... אוועקגעפֿלויגען דאָס פֿייעריל
צו „זיימנקען“ אויפֿן הויף... היים שטעהט אויפֿן פֿאַרקאָן און
שרייט: קוקט, קוקט, ווי דאָס פֿייעריל פֿליהט!..
—געה אויפֿן צווייטען פֿאַרקאָן, היים!—
איז דבורה'לע אַראָבגעפֿאַלען...
שטעהט דער שמש מיט דער ברייטער באָרד און שרייט: הא,
שקצים, קדיש זאָגט!..
מא-א-מע!..
האפט זיך אויף דאס יתום'ל מיט שרעק.

גאנצער גלאנץ פון יהודה, ס'איז געוואָרען הויך. קליינע קינדער זענען געקוילעט געוואָרען פון זייערע מיטערס, די פֿאַטערס מיט די זיהן זענען אומגעקומען אין איין טאָג, און די מאמעס האָבען עס געמוזט צוקוקען. דעמאלט האט זיך געלאָזט הערען נאָך אַ קול, אַ וויבליכער קול פון דער ווייט, פון אפרת-בית-לחם, דאס האט רחל בעוויינט איהרע קינדער. נאָט — האָט זי געשריען און איהר קול האט זיך אָנגעקלונגען אין הימעל — דו ווייסט דאָך גאָנץ גוט ווי ווייט יעקב מיין מאן האָט מיך לייעב געהאַט. פֿאַר מיך האָט ער שווער געאַרבעט ווי אַ קנעכט זעבען יאָהר. און אז דער טערמין האט זיך געענדיגט, האָט מיין פֿאַטער לָבָן האָרמי געוואָלט מיך אויסטוישען אויף מיין שוועסטער לאה. איך בין דערפֿון געוואָהר געוואָרען און האָב מיין מאן איבערגעגעבן אַ סוד. ווי אזוי ער זאָל מיך דערקענען. נאָכדעם אָבער האב איך רחמנות געקראָגען אויף מיין שוועסטער און זי נישט געוואָלט פֿערשעמען. איך האָב איהר איבערגעגעבן דזעלבע סודות, וואָס יעקב'ן, און ער האט זי נישט דער-קענט. ב'האָב מיך נאָך מיט דעם אליין נישט בענוגענט און זיך בעהאלטען אין צווייטען צימער. אין גאנצען אָפּאַר טריט ווייט פון דעם, וועמען איך האָב אמת געליעבט... מיט אַלע כחות האָב איך איינגעהאַלטען מיין לייעבע און, ווען ער האָט געפֿרעגט מיין שוועסטער לאה, האב איך נאָך אַנשטאָט איהר גענטפֿערט, ער זאָל נישט דערקענען איהר קול און פֿער-שעדהען, אז מ'האָט איהם גענאָרט.

איך, אַלזאָ, שוואַכע פֿרוי, אַ מענש ווי אַלע, האב גוֹבֵר געווען מיין פֿאָה צו לייעב רחמנות און נישט צוגעלאָזען מיין שוועסטער זאָל פֿערשעמען ווערען, און דו נאָט, דער הערשער פון דער גאנצער וועלט, האָסט מקנא געווען דער עבֿד־הַזֶּה און פֿערטריבען מיין קינדער אין גלות, אָנגע-טהון זיי צרות און יסורים??

וואס די אבות האָבען נישט געפועלט, האט אויסגעווינקט רחל מיט איהר רחמנות און נאָט האָט געענטפֿערט:

— הער אויף, רחל, צוויינען, ווייט דו אָב די אויגען, פֿערליער נישט די האָפֿנונג, איך נאָט וועל נאָך אויך רחמנות האָבען אויף דיין קינדער און זיי וועלען נאָך צוריקקומען פון דעם גלות.

דער צוואַנג איז מקוים געוואָרען, און איבער 70 יאָהר אַרום איז ווידער אויפֿגעבויעט געוואָרען דער בית-המקדש, דער בית יְשׁוּעָה, וועלכער איז געווען דער מיטעלפונקט פֿון יודישען פֿאַלקסלעכען 586 יאָהר, ביז עס איז נאָך אַמאָל נישט געקומען דאס גרויסע אומגליק — דער צווייטער הורבן.

קאליקעס.

פון מ. ספעקטאר.

(פֿארטזעצונג)

הירשעל איז דעם היינטיגען אָבער צו דער מוטער נישט געגאנגען ווייל ער האָט נישט געוואָלט הערען וועגען דעם שדוף, דעם צווייטען טאָג האָט ער זיך אויך געסטאַרעט נישט צו זיין מיט זיינע עלטערן אליין, אויך איבער דער אייגענער אורזאַכע, אָבער לאַנג האָט ער זיך אין אַזאַ לאַגע נישט געקענט געפֿינען. דערצו האָבען די עלטערן בעמערקט אין זיין געזיכט ווי ער ליידעט פֿון עפֿיס. און בַּאַמֶת האָט ער די עטליכע טעג פֿיעל געליטען. ביי נאָכט האָט ער נישט געקענט שלאָפֿען, דעם אָפּעטיט צום עסען האָט ער אויך אָנגעוואָרען, זיין ליידען האָט זיך אָב-געשפּיעגעלט אויף זיין געזיכט. הירשעל האָט געפֿיהלט אז ער מוז זיך אויף עפֿיס בעשליסען, ער מוז זיך אָפֿען ערקלערען מיט זיינע עלטערן, ער האָט שוין אליין אָנגעהויבען זוכען אַזאַ צופֿאַל, אויף וועלכען ער האָט לאַנג נישט בעדאַרפֿט וואַרטען.

הירשעל האָט איינמאָל בעמערקט ווי אין זיין פֿאַטערס קאנטאָר אויף דעם ערשטען שטאָק לייכט זיך שפּעטער ווי אַלע אָבער, ער איז אַריינגעגאַנגען און מיט גרויס פֿערוואַנדערונג דערזעהן ווי זיין פֿאַטער זיצט אליין און איז פֿערטיפֿט אין אַ קאנטאָרסקען בוך. ר' קלמן לאוויצער האָט נישט בעמערקט הירשעלס אַריינקומען. הירשעל האָט זיך דערשראָקען פֿאַר זיין פֿאַטערס פֿערוואַרנט געזיכט.

איך האָב ערצויגען אַלע שבטים און איצט מווען די ערעל ערצווי-גענע קינדער גריזען שטיינער! איך האָב זיי אויף די הענד געטראָגען און דער שונא קוילעט זיי גלייך ווי שאָף, נאָט, נאָט, האָב רחמנות אויף מיין קינדער!

נאָך איהם האָט משה-רבינו אָנגעהויבען צו קלאָגען:

— אדוני, מיין הערר! ווי אַ פּאַסטוך בין איך געווען פֿערציג יאָהר אין מדבר פֿאַר דיין פֿאַלק, אליין האָב איך געמוזט אויסשטעהן זייער לאַסט, די גאנצע טְרָהָה און זיך אַרומקריגען מיט זיי. אז ס'איז גע-קומען די גוטע שעה און די שבטים האָבען בעדאַרפֿט אַריבערגעהן דעם ירדן, האָב איך נור געמעגט פֿון דער ווייטען אָנקוקען דאָס לאַנד, דאָס איז געווען מיין נחת פֿאַר די גאנצע צייט. אז ס'איז גוט געווען, האָב איך געמוזט ליגען אין קבר און איצט האָסט דו מיך גערופֿען איך זאָל זעהען ווי דאָס לאַנד איז געוואָרען ווייסט, ווי די הייליגע ערטער זענען צושטערט, צובראַכען און צוטרעטען.

און משה האָט זיך אָנגערופֿען צו ירמיהו הנביא:

— קום מיט מיר, וועלען מיר זעהען, וואָס אונזערע ברידער מאַכען, און ווער ס'טהוט זיי שלעכט'ס.

— ס'איז אָבער נישט מעגליך צו געהן, דער וועג איז פֿערלעגט מיט הרגלים.

ס'מאכט נישט אויס, מיר וועלען שוין אַריבערגעהן.

און משה איז אַוועק מיט ירמיהו'ן.

אז זיי זענען געקומען ביי די טייכען פֿון בבל, האָבען זיך די יודען דערפֿרעהט: משה רבינו וועט אונז אויסלייזען, ער וועט אונז בעפֿרייען, פלוצלינג אָבער האָבען זיי דערהערט נאָטס קול:

— "גִּזְרָה הִיא מִלְּפָנַי, ס'איז שוין אַזאַ גזרה און ס'קען אַנדערש נישט זיין.

און משה האָט זיך אָנגערופֿען צו יודען:

— איצט קען איך אייך גאָר נישט העלפֿען, נאָט האָט געפּסק'נט און זיין משפט מוז געשעהען. איך וועל נור פרובירען צו בעטען דעם בורא ער זאָל אויף אייך רחמנות האָבען און אין גיכען אייך בריינגען צוריק פֿון גלות.

און ביי די ווערטער איז משה-רבינו אַרויפֿגעפֿלויגען צום הימעל. און דאָס פֿאַלק האָט אַ געשריי געגעבען:

— פֿאַטער! פֿאַטער! דער פֿיהרער פֿון יודען, אויף וועמען האָסט דו פֿערלאָזען די שעפֿעליך?

אז משה איז אַרויף אויפֿ'ן הימעל, האָבען איהם די אבות מקבל-פנים געווען און געפֿרעגט וואָס, ס'הערט זיך ווייטער מיט די יודען, -- שלעכט -- האָט משה געענטפֿערט -- פֿיעל זענען געוואָרען געהרגעט, געשטאַכען, געבונדען אין קייטען, געשמידט אין אייזען, מיט צוריסענע סמאטעס דעקען זיי צו די נאָקעטע קערפער, אויף די גאסען איז שמיל און די הרגלים וואַלגערען זיך אַרום פֿאַר די פֿויגלען פֿון הימעל און ווילדע חיות; צווישען די טויטע געפֿינען זיך אַ סך וואָס זענען אייסגעגאַנגען פֿון הונגער און פֿון דאָרשט, מעהר זענען גע-שטאַרבען פֿון הונגער ווי פֿון דעם שווער.

די אבות האָבען עס דערהערט, האָבען זיי זיך נאָך מעהר צווייגט: איהר זענט געוואָרען, קינדער, ווי עלענדע יתומים אָהן אַ פֿאַטער, מע טרעט אויף אייך אין די גאסען, אין מאַרק, אין טהאַלען און אויף בערג. אומעטום מאַכט מען פון אייך אַ חל. ביי טאָג געהט איהר אויס פון די פֿייער-דיגע היטץ, ביי נאָכט פון קעלט, אייערע באַרפֿיסע פֿיס צוואונדען זיך אָן די שפּיטציגע שטיינער און שוואַכערהייט, קראַנקערהייט מוזט איהר טראָגען דעם שווערען פעקיל צרות. די שווערע קייטען האַלטען אייך נישט אויף און איהר פֿליעהט, פֿייל פֿון בויגען, ווי אַ פלעוווע פֿון שטורם-ווינד פֿליהט איהר נע-וונד אָהן אַ אויפֿהער, אָהן מנוחה.

און משה האָט זיך אָנגערופֿען:

פֿערשילט די זון, פֿערשילט זי מיט קללות, זי זאָל פֿינסטער ווערען און פֿערלירען די שייך, ווייל זי האט געלויבטען דעם שונא ווען ער איז אַריין אין נאָטס הויז. זי זאָל פֿינסטער ווערען, אזוי ווי דער בית-המקדש איז פֿינסטער. קען נאָך דען זיין אַ גרעסערעס אומגליק? אַראָב דער גאַנ-צער וועלט?

כלה וועט מיר געבען נאך פֿופֿצען אָדער צוואנציג טויזענד רובל, איך קען נור רייכער זיין אבער נישט גליקליכער.

ר' קלמן לאוויצער האָט אַראָבגעלאָזט דעם קאַפּ און אַ פּאַר מינוט געשוויגען, דערנאָך האָט ער זיך אויסגעווישט דעם שטערען, אַרויפגעלענט זיין האָנד אויף הירשעלס פלייצע און מיט האַרין זיך אָנגערופֿען.

— הער נור מיין קינד, זעהר גלייך וואָס מיר האָבען זיך וועגען דעם צורעדט, איך זעה אַז אין דער לעצטער צייט געהט מיר נישט מיט קיין זאך, וואָס איך זאָל נישט פֿערטראַכטען לאָזט זיך אויס קאפּויר, איך בין צופֿרידען וואָס ענדליך וועל איך איצט קענען מיט דיר זיך אויסרעדען, איך האָב עס שוין לאַנג בעדאַרפֿט טהון, נאָר אָפּשער איז נאָך נישט שפּעט, בעסער פֿריהער ווי שפּעטער...

און ר' קלמן לאוויצער איז ווייטער שטיל געבליבען, עס האָט איהם אָנגעהויבען שטיקען אין האַלז, טרעהרען האָבען זיך איהם געשטעלט אין די אויגען, הירשעל האָט זיך דערשראָקען.

— וואָס איז דיר, טאַטע, האָט ער געפֿרעגט.

— גאָר נישט, מיר איז שווער דיר אַלעס אַרויסזאָגען, נאָר ענדליך מוז איך עס טהון טאַקע צוליב דיין טוֹבָה, דו רעכענסט אַז איך גיב דיר פֿופֿצען טויזענד רובל נון, דו רעכענסט זיך פֿאַר אַ פֿון יְהוָה פֿון אַ גביר, דו ביזט גערעכט, דו האָסט קיין שום אורזאָכען נישט געהאַט ביי איצט אַנדערש צו רעכענען, אָבער איך מוז דיר ענדליך אַרויסזאָגען דעם גאַנצען אַמֶת אַז איך בין נישט רייכער פֿון נחמן'ן, דאָס הייסט אַ סך אַרימער, ווייל נחמן איז נישט קיין פֿעל חובּ.

(פֿאַרמזעטצוג קומט)

ליטעראַרישע נייעס.

אַ קאַנקורס אויף הַבּוּרִים איבער יודישע געשיכטע. די לעמבערגער אוניווערזיטעט האָט געשיקט די דאָזיגע ידועה אין די פּוילישע צייטונגען: וויסענשאַפֿטליכער קאַנקורס פֿון דער נְדִבָּה פֿון ה' היפּאָליט וואַוועלבערג. אויף דעם פֿילאָזאָפֿישען פֿאַקולטעט פֿון לעמבערגער אוניווערזיטעט ווערט געמאַכט אַ קאַנקורס אויף צוויי בעסטע ווערק אין דער "געשיכטע פֿון די יודען אין פּוילען".

פֿון איין זייט דאַרף ווערען אויסגעפֿאַרשט די בעציהונג פֿון דער רעגירונג צו די יודען און אויפֿגעוויזען, די בעזאָנדערס גוטע בעדינגונגען, אין וועלכע עס האָבען זיך געפֿונען די יודען אין פּוילען, וואָס דאָס האָט גורם געווען אַז זיי זאָלען זיך דאָרט שטאַרק אָנזאַמלען. פֿון דער אַנדער־זייט דאַרף ווערען אויסגעפֿאַרשט דאָס אינעוועניגסטע לעבען פֿון די יודען אין פּוילען, וואָס איז נאָגע זייערע איינריכטונגען אין אָמאָנה־זאָכען, אין משפּטים, אָבצאהלונגען, זייערע בעשעפֿטיגונגען, לעהרשולען א.א.וו.

די קאַנקורס־הַבּוּרִים ווערען נישט אין קיין זאך בעגרענצט; זיי קענען ווערען געשריבען ברייטער אָדער קירצער, פֿאַרשטעלען די גוטע אָדער די שלעכטע זייטען אין היסטאָריש־פּאָליטישען שטאַנד פֿון די יודען אין פּוילען. זיי דאַרפֿען נור זיין געשריבען וויסענשאַפֿטליך און אויף גרונד פֿון קוועלען.

קאַנקורירען קענען סטודענטען פֿון לעמבערגער און קראָקווער אוניווערזיטעט און אויך די פּוילישע שטודירענדע יוגענד פֿון אַנדערע אוניווערזיטעטען. אָבשאַצען די ווערק וועט דער פֿילאָזאָפֿישער פֿאַקולטעט פֿון לעמבערגער אוניווערזיטעט, וואוּהין מען דאַרף שיקען די חבורים. די ערשטע פרעמיע פֿאַר דעם בעסטען חבור איז 600 קראָנען, און די אַנדערע פרעמיע 400 קראָנען. דער לעצטער טערמין צו צושטעלען די חבורים איז דער 30-טער סעפטעמבער 1901.

אונזערע ענגלישע און אמעריקאנישע אבאנענטען

בעטען מיר נישט צו שיקען קיין טשעקס און אַנווייזונגען פֿון וועלכע מיר מוזען ביים וועקסלען אָבצאָלען אַ געוויסען בעטראַג, נאָר צו שיקען באַנק־נאָטען, פֿון וועלכען ס'איז לאַנד, אויסגערעכענט גענוי נאָך דעם אָבאָנעמענטס־פּרייז. די אַדמיניסטראַציע.

— דו ביזט עס, הירשעל, האָט זיך קלמן לאוויצער אויפֿגעהאַפּט ווי פֿון שלאָף און געמאַכט אַ פֿרעהליכע מינע, וואָס טהוסט דו דאָ אַזוי שפּעט?

— איך האָב געזעהן ווי עס לייכט זיך דאָ, בין איך אַריינגעקומען. — נו, זעהר גוט, וואָס די ביזט געקומען, איך האָב זיך צושפּעט פֿערזעסען אין קאַנטאָר, דו ווייסט דאָך אַז אויף קיין פֿרעמדע מענשען קען מען זיך נישט פֿערלאָזען, מען מוז זיך אַליין אומקוקען אויף אַלעס. נו, גענוג די געשעפֿטען, וואָס הערט זיך, ביזט דו שוין גרייט מיט דיין רייע? אין אַ פּאַר טעג מיין איך, וועל איך זיך קענען אַברייסען און פֿאַהרען אין אַ גוטער שְׂעָה.

— ניין, טאַטע, איך האָב דאָך דיר דאָס ערשטע מאָל געזאָגט אַז ניין.

— עט, נאָרישקייטען, פֿאַר וואָס ניין? די פֿלֶה האָסט דו נאָך

נישט געזעהן, איך בין זיכער אַז זי וועט דיר געפֿעלען.

— זי קען מיר נישט געפֿעלען, טאַטע, ווי שען און געראַטען זי זאָל זיין.

— די ביזט משונע, צי וואָס? די ווילסט בלייבען איין אייביגער

פֿחור?

— אַ ניין, אַ פֿחור וויל איך נישט בלייבען, נאָר איין אַנדערע איז

מיר געפֿעלען און אויב איך וועל אַ מאל חתונה האָבען איז נורמיט איהר.

— מיט איהר? איין אַנדערע? ווער איז זי? האָט דער פֿאַטער

געפֿרעגט ווי דערשראָקען.

— אידא... נחמן'ס טאַכטער... האָט הירשעל קוים אויסגערעדט.

— וועלכער נחמן?... וואָסער אידא?... האָט קלמן געפֿרעגט ווי

צומישט, נישט גלויבענדיג אַז זיין זוהן רעדט עס.

— אונזער נאָמן נחמן ליפּשיין וואָס שרייבט בריעף פֿאַר אונזער

קאַנטאָר... זיין טאַכטער אידא...

— נו, נחמן... אידא... איז וואָס?

— איך האָב דיר שוין געזאָגט, ווען עס איז מיר באַשערט חתונה

האָבען איז נור מיט אידאן.

— ניין, הירשעל, דאָס קען נישט זיין, דאָס איז נישט מעגליך, דו

פֿערשטעהסט אַליין אַז עס קען נישט זיין, קלמן לאוויצער מיט זיין נאָמן נחמן ליפּשיין. די ביזט נאָך אַ יונגיל מיט יונגעלשע געדאַנקען, האָטש באַמט אַ יונגער מאַן פֿון איבער צוואנציג יאָהר דאַרף שוין היינטיגע יאָהרען נישט אין זינען האָבען אַזויגע נאָרישקייטען.

— ביי מיר איז דאָס קיין נאָרישקייטען, טאַטע; ביי מיר איז אידא

דאָס גאַנצע לעבען.

— נאר עס קען נישט זיין, פֿערשטעה אַליין הירשעל, אַז עס קען

נישט זיין, האָט זיין פֿאַטער אָנגעהויבען מיט גוטען.

— איך פֿערשטעה קלל נישט פֿאַר וואָס עס קען נישט זיין, אידא

האָט די מאַמע אַליין נישט איין מאָל געלויבט אַז זי איז אַ זעלטען קינד, און דו אַליין ווייסט אויך אַז זי איז אַ פֿיין קינד. נחמן ליפּשיצען קען יעדער פֿאַר איין אָרענטליכען מענשען און דו דאַרפֿסט איהם קענען פֿאַר אַזוינעם מעהר ווי אַלע אַנדערע, היינט פֿאַר וואָס זאָל עס נישט קענען זיין אַז אידא זאָל זיין מיין פֿרוי?

— יא, נאר נחמן איז איין אַרימאָן, זי האָט קיין גראַשען נון, פֿון

וואָס וועט איהר לעבען, ס'ידען מיט צוויי טאַרבעס אין די הייזער געהן.

— דאָכט זיך, אַז מיט צעהן אָדער פֿופֿצען טויזענד רובל נון

וואָס דו ווילסט מיר געבען, ברויכט מען נישט אַרומנעהן אין פֿרעמדע

הייזער. אַנדערע יונגע לייט האָבען חתונה און פֿערמאָגען ווינציגער געלד,

זיי לעבען פֿון דעסטווענען פֿעל־הפּיח'יש, ווען דו טאַטע, האָסט חתונה

געהאַט, האָט מיר די מאַמע דערצעהלט, האָט איהר אַ סך ווינציגער

פֿערמאָגט נון, נו און נישט צו פֿערוינדיגען. פֿאַר וואָס זשע זאָל איך

דאַרפֿען געהן מיט טאַרבעס? איך בין אַ יודישער יונגער מאַן גלייך מיט

אַלע, איך בין דערצו אַ פֿון־יחיד פֿון ר' קלמן לאוויצער וואָס ש'מיט אין

אונזער גענענד פֿאַר איינעם פֿון די גרעסטע גבירים, האָט הירשעל געזאָגט

מיט אַ פֿרעהליכען שמייכל, שוין זשע וועל איך גליקליך זיין ווען מיין

זייט געזונד!

ניטצליכע ביכער ווענען פֿערהיטען די געזונדהייט און היילען קראנק-הייטען, פֿערפֿאססט פֿון דאקטאר מ. גאטמליעב.

עס זינד שוין ערשינענע פֿאלגענדע 4 ביכער:

(1) **די ערשטע היילף** ביו דער דאקטאר קומט.

אינהאלט: פֿערניפֿטונגען, דאס אָבברענען, דאס פֿערברענען, אָבשטארבען, הילף פֿיר ערטרונקענע, פֿיר אויפֿגעהאנגענע, ביי ערשט-קונג, פֿיר בליטץ ערשלאָגענע, ביי ערשטיקונג פֿון שאָדליכען גאזען, הילף פֿיר פֿערטשאַדעטע פֿון דונסט (שוואַנט), פֿיר פֿערפֿארענע, ביי מאַרד-ערשיטטערונג, ביי זאָנענשלאָג, ביי שווערער קרענק, דאס אָב-שטארבען פֿון די נייגעכאַרענע, די סימנים פֿון טויט, בלוטשטירצונגען, הילף ביי אפּאָפּלעקסיע, אויסלינקען און צוברעכען, ווי געהט מען אַרום א קראַנקען, פֿרייז 30 קאפּ' מיט פארטא.

(2) **שווינדזוכט** (סוכאָטע).

אינהאלט: ווי פֿערהיט מען זיך פֿון שווינדזוכט? ווי היילט מען שווינדזוכט מיט היגענישען מיטלען; מיט לופֿט, וואסער און גר-טע נאָהרונג — פֿרייז 30 ק' מיט פארטא.

(3) **מאגען און געדערם קראַנקהייטען.**

אינהאלט: מאגען-קאטאר (שאַרפֿער און האַנישער), רונדע מאגען-וואונד, ספּאזמעס פֿון מאגען, געדוואַנע דיספעפּסיע, מאגען פֿער-ברייטונג, מאגען קרעבס; פֿערשיעדענע געדערמקראַנקהייטען — פֿרייז 40 קאפּ'.

(4) **מעננערקראַנקהייטען** (סעקרעטנע):

פֿרייז 40 קאפּ'.

עס דרוקט זיך:

(5) **נערווענקראַנקהייטען.**

Книжный магазинъ и библиотекa ВАРШАВА, А. ЦУКЕРМАНА Налевки 7. прежде 15. ||| Verlagsbuchhandlung A. ZUCKERMANN Warschau, Nalewki N. 7.

Вышла изъ печати и появилась въ продажу новая книга:

М. М. Марголинъ

**ОСНОВНЫЯ ТЕЧЕНІЯ ВЪ ИСТОРИИ
ЕВРЕЙСКАГО НАРОДА**

цѣна 50 коп. съ перес. 56 коп.

Книгопродавцамъ и сіонистическимъ кру-
жкамъ значительная уступка!!

Выписывать можно исключительно у
Товарищества „Издательство Ахיאсафъ“
ВАРШАВА.

געעהרטער הערר ניידיטש!

פֿין מיפֿען הערצען דאנקע איך אייך פֿיר מלאכת הבורות וואס איז האט מיך אויסגעלערנט ע"י מכתבים בתכנית השלמות. פֿריהער בין איך אויך געווען בלוטרישט אפּאָבריקאנטל און האָב געארבייט זיפֿען, אָבער מינע סחורה האָט געהאט פֿיעל פֿעהלער, האָטש זי פֿלעגט מיך קאָסטען 2 מאל טייערער אלס יעצט ווען איך מאַך מיט אייער פראקטישע און לייכטע מעטאדע. אייער לעהרע איז כאַמט איין אוצה, עס פֿיהרט גלייך צו פֿרנסה. דער עוויגער זאל אייך געבען קרעפטען צו פֿערברייטען אייער נוצצליכע לעהרע און אַרויס-העלפֿען עלענדע מענשען פֿון ויער נויטה. אזוי ווי איז האָט מיך אַרויסגע-האַלפֿען אייער עוויג דאנקבארען שילער אַיהו זענען, מילאווואַר מסמא-ענסק.

וויכטיגער האַנד-

דעלם-ארטיקעל

צוקערין מאַרקע „Heyden“

300 מאל זיסער אלס צוקער

קריסטאלל אַזע 440 מאל

זיסער אלס צוקער

אין אללע פֿערשיעדענען פאקונגען.

דער בעסטע אונד ביליגסטע ערזאטץ פאן צוקער. נראססע אונד ביליגסטע עקאנאמיע פיר הויז ווירטשאפט און פיר יעדע פאבריק קאציאן ווא צוקער געברויכט ווירד.

הויפט פֿערקויף ביי א:

I. B. SEGALL

אין ווילנא אונד אדעססא.

Консерваторъ, укрѣпляетъ во-
лосы и уничтожаетъ перхоть,
по 2 р. 1 р. 20 к., 75 к. Экципансъ,
гигиеническій порошокъ отъ пота
и пренія всего тѣла, 25 к.
Агатолю, тимоловый зубной по-
рошокъ, 50 к. и 30 к.

Одесское коммерческое

училище.

МИНИСТЕРСТВА ФИНАНСОВЪ

доктора прикладной математики Х. І. ГОХМАНА

для дѣтей всѣхъ сословій нехристіанскихъ исповѣ-
даній (авриси базъ ограниченій). По субботамъ и еврей-
скимъ праздникамъ учащіеся свободны отъ заня-
тій. Окончившіе полный курсъ ученія пользуются
относительно отбыванія воинской повинности пре-
вами и льготами 1-го разряда. Пріемъ въ теченіе
всего года. За подробными свѣдѣніями и програм-
мами обращаться (съ прилож. 25 коп. марками) въ
канцелярію училища (Греческая, д. Мелл. Одесса).